

Analýza učebního textu odborného předmětu Písemná a elektronická komunikace

Bakalářská práce

**Vedoucí bakalářské práce:
Ing. Lenka Danielová, Ph.D.**

**Vypracovala:
Lucie Štaudová**

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Analýza učebního textu odborného předmětu Písemná a elektronická komunikace** vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 30. května 2016

Děkuji Ing. Lence Danielové, Ph.D. za vstřícný přístup při vedení bakalářské práce a za odborné a užitečné rady. Také bych velmi ráda poděkovala své rodině za trpělivost, ochotu a podporu při studiu.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá analýzou učebního textu odborného předmětu Písemná a elektronická komunikace, vyučovaného v prvním ročníku na středních školách s ekonomických a obchodním zaměřením. Hodnoceny jsou dvě učebnice, z nichž jedna obdržela schvalovací doložku a druhá schvalovací doložku nemá. Teoretická část pojednává o pedagogických a kurikulárních dokumentech. Dále je v teoretické části vymezen pojem učebnice, její funkce, složky, didaktická vybavenost a další parametry, bez jejichž znalosti by bylo obtížné posoudit její vhodnost pro využití ve výuce. Práce dále pojednává o možnostech provedení analýzy, způsobu výzkumu a metod hodnocení, týkajících se učebnic. Navazující praktická část obsahuje analýzu dvou zkoumaných učebnic, a to dle totožných kritérií, tedy z hlediska didaktické vybavenosti, obsahu učebnic a podle požadavků stanovených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, na kterých závisí udělování a odnímání schvalovacích doložek učebnicím a učebním textům.

Klíčová slova

Učebnice, analýza učebního textu, písemná a elektronická komunikace.

Abstract

This bachelor thesis deals with an analysis of a didactic text in a technical course "Written and electronic communication", taught during the first grade at high schools specialized in business and economy. Out of two textbooks which are evaluated here, one acquired an approval clause and one hasn't an approval clause. The theoretical part focuses on didactic and curriculum documents. It also defines the term textbook, its functions, content, didactic utility and other parameters important for assessing usefulness of the textbooks in practice. The theory also deals with possible ways of conducting the analysis, ways of the research and evaluating methods concerning textbooks. The following practical part contains the analysis of the two evaluated textbooks, based on the same criteria: their didactic utility, content and requirements of the Ministry of Education, Youth and Sports, according to which granting and removing of approving certificates for textbooks is based on.

Keywords

Textbook, analysis of a didactic text, written and electronic communication.

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíle bakalářské práce	12
2.1	Cíle teoretické části práce	12
2.2	Cíle praktické části práce	12
3	Materiál a metodika zpracování	13
3.1	Materiál a metodika zpracování teoretické části práce.....	13
3.2	Materiál a metodika zpracování praktické části práce.....	13
4	Současný stav řešené problematiky	15
4.1	Pedagogické dokumenty	15
4.2	Kurikulární dokumenty	15
4.2.1	Rámcové vzdělávací programy	17
4.2.2	Školní vzdělávací programy.....	17
4.2.3	Učební plány a učební osnovy.....	18
4.3	Vymezení pojmu učebnice	18
4.3.1	Učebnice jako prvek kurikulárního projektu	19
4.3.2	Učebnice jako součást souboru didaktických prostředků.....	20
4.3.3	Učebnice jako druh školního didaktického textu	21
4.3.4	Funkce učebnice	21
4.3.5	Strukturní komponenty.....	23
4.4	Schvalovací doložka	24
4.4.1	Učebnice a učební texty podle MŠMT.....	25
4.4.2	Udělení a odnětí schvalovací doložky	26
4.5	Výzkum učebnic.....	26
4.5.1	Přístupy a metody.....	27
4.5.2	Didaktická vybavenost učebnic	28

4.5.3	Výpočet koeficientů didaktické vybavenosti.....	30
4.5.3.1	Vzorce pro výpočet.....	31
4.5.4	Metody obsahové analýzy.....	32
4.5.4.1	Seznam hodnotících kritérií dle rastru.....	33
4.5.5	Hodnocení učebnic podle MŠMT.....	34
5	Praktická část a výsledky práce	36
5.1	Učebnice A.....	36
5.1.1	Základní informace.....	36
5.1.2	Recenze.....	36
5.2	Učebnice B.....	38
5.2.1	Základní informace.....	38
5.2.2	Recenze.....	38
5.3	Hodnocení didaktické vybavenosti učebnic.....	40
5.4	Hodnocení učebnic dle rastru.....	46
5.5	Hodnocení učebnic dle MŠMT.....	52
6	Diskuze	56
7	Doporučení pro pedagogickou praxi	57
8	Závěr	59
9	Seznam použité literatury	61
A	Přehled kritérií a bodového ohodnocení jednotlivých kategorií dle Sikorové (2007)	65
B	Přehled rozhodnutí o obsahu a počtu udělených bodů učebnicím na základě kritérií Sikorové (2007)	68
C	Formulář pro posouzení učebnic podle stanovených kritérií MŠMT	73
D	Zbývající vyplněná část formuláře pro posouzení učebnice A podle stanovených kritérií MŠMT	78

E	Zbývající vyplněná část formuláře pro posouzení učebnice B podle stanovených kritérií MŠMT	81
F	Porovnání učiva a výsledků vzdělávání RVP v oborech 63 Ekonomika a administrativa	84

Seznam obrázků

- Obr. 1** Přehled systému učebních pomůcek Zdroj: Dostál (2008, s. 13) 20
- Obr. 2** Struktura všeobecného modelu učebnice Zdroj: Vlastní dle
Zujeva (1986, s. 116) 24

Seznam tabulek

Tab. 1	Seznam hodnotících kategorií s bodovým ohodnocením	34
Tab. 2	Aparát prezentace učiva – verbální a obrazové komponenty učebnic	42
Tab. 3	Aparát řídicí učení – verbální a obrazové komponenty učebnic	44
Tab. 4	Aparát orientační – verbální komponenty učebnic	45
Tab. 5	Celkové výsledky analýzy didaktické vybavenosti učebnic	46
Tab. 6	Seznam hodnotících kritérií s uděleným bodovým ohodnocením učebnicím	52
Tab. 7	Celkový soulad učebnice A s obecnými a kurikulárními dokumenty a RVP	53
Tab. 8	Celkový soulad učebnice B s obecnými a kurikulárními dokumenty a RVP	54

1 Úvod

Původ užívání učebnic lze datovat již do starověku. Uplynulo několik staletí, a učebnice, i když v jiné podobě a formě, jsou i v dnešní moderní době stále užívány. Pro mnohé žáky a učitele dokonce představují jeden z nejvyužívanějších a nejdůležitějších didaktických prostředků v rámci výchovně vzdělávacího procesu. Kvůli rozmachu nových technologií, zejména pak elektronické podobě učebnic, docházelo spolu s rozvojem kurikulární politiky ke spekulacím, že užívání klasických, tištěných učebnic přejde do útlumu. Tyto spekulace se však nepotvrdily. Naopak. Některé výzkumy prokazují, že klasická, tištěná učebnice je při výuce stále primárním zdrojem. Žáci i učitelé mají pochopitelně možnost čerpat i z jiných, nápaditějších zdrojů, než jsou učebnice, a této možnosti také využívají. Nicméně i přes to, si klasická, tištěná učebnice ve výuce udržuje své doposud nezastupitelné místo.

Tomu, než vznikne učebnice dostatečně kvalitní na to, aby bylo možné ji efektivně využívat při výchovně vzdělávacím procesu, předchází nesmírné množství práce. Aby byly dodrženy veškeré požadavky, kladené na kvalitní učebnici, je zapotřebí vynaložení snahy, úsilí a spolupráce mnoha odborníků. Mezi odborníky v dané oblasti lze zařadit například nakladatele, ilustrátory, pedagogické psychology, didaktiky, a v neposlední řadě samotné pedagogy. Než se tedy kvalitní učebnice dostane na trh, uplyne mnohdy i několik let.

Trh s nabídkou učebnic je na jedné straně přesycen, na druhé straně je však nabídka nedostačující. A to v závislosti na daném vyučovacím předmětu, na požadavcích rámcových, potažmo školních vzdělávacích programů, na schopnostech autorů učebnic vytvořit kvalitní učebnici, což je však jen výčet z mnoha dalších souvisejících faktorů. Obecně však lze říci, že pro střední školy je nabídka ze strany autorů učebnic o poznání rozsáhlejší pro výuku obecných předmětů, oproti nabídce učebnic do předmětů odborných. Konkrétně pak pro odborné předměty ekonomického a obchodního zaměření je nabídka téměř mizivá.

Je však otázkou, zda tedy učebnice, které již na trhu figurují, popřípadě učebnice, které jsou předurčeny k nabídce, opravdu splňují požadavky na kvalitní učebnici. Odborníci, zabývající se danou problematikou, by se při tvorbě nové učebnice měli opírat o dosavadní poznatky a výsledky z příslušných výzkumů, jak je tomu například u jiných produktů či výrobků. Problém je však ten, že v České republice prozatím absentuje ústav, který by se výzkumem učebnic zabýval. Hodnocením kvality učebnic se zabývá pouze Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které schvaluje vhodnost dané učebnice pro výuku udělením schvalovací doložky. V situaci, kdy v České republice absentuje také databáze učebnic, která by zahrnovala výsledky prováděných výzkumných analýz, nezbyvá, než pro analýzu hledat takové metody, jejichž aplikace by byla v praxi co možná nejjednodušší a efektivní, jak uvádí Sikorová (2004, in Maňák, Knecht, 2007,

s. 31). Nesprávně zvolená či nevhodná učebnice má totiž velmi významný, v tomto případě negativní, vliv na průběh výuky, i na učení žáků.

2 Cíle bakalářské práce

Předložená bakalářská práce si klade za cíl analyzovat vybrané učebnice odborného předmětu Písemná a elektronická komunikace, vyhodnotit a srovnat míru jejich didaktické vybavenosti, obsahu a dále vyhodnotit splnění požadavků stanovených MŠMT pro udělování a odnímání schvalovací doložky učebnicím a učebním textům.

Záměrný výběr těchto uvedených metodologických nástrojů hodnocení vycházel z povahy učebnic. Na základě provedené analýzy bude dle příslušných kritérií posouzena vhodnost využití jednotlivých učebnic ve výuce. Jelikož zkoumané učebnice jsou si obsahem i formou velmi podobné, avšak jedna z nich obdržela schvalovací doložku a druhá schvalovací doložku nemá, bude v bakalářské práci také zjišťováno, zda jedním z hlavních důvodů toho, že jedna z učebnic schvalovací doložku nemá, jsou právě kritéria, na základě kterých bude provedena analýza.

2.1 Cíle teoretické části práce

Cílem teoretické části je definovat pedagogické a kurikulární dokumenty a objasnit vztahy mezi nimi. Dále vymežit pojem učebnice, její funkce a strukturní komponenty. Dalším cílem je definovat schvalovací doložku, popsat způsob jejího udělování a odnímání učebnicím a učebním textům, který stanovuje směrnice vydaná MŠMT. Cílem teoretické části práce je také objasnit současný stav výzkumu učebnic v České republice a podrobněji popsat metody, které budou aplikovány při analýze učebnic Písemné a elektronické komunikace v praktické části práce.

2.2 Cíle praktické části práce

Cílem praktické části je zhodnotit zvolené učebnice dle totožných kritérií – didaktické vybavenosti, obsahu a dále dle kritérií stanovených MŠMT pro udělování a odnímání schvalovací doložky učebnicím a učebním textům. Dalším cílem je zjistit, která z hodnocených učebnic je na základě provedené analýzy pro výuku na středních školách vhodnější.

3 Materiál a metodika zpracování

Při snaze o naplnění stanovených cílů bakalářské práce bylo postupováno dle níže uvedených kroků.

3.1 Materiál a metodika zpracování teoretické části práce

Materiál, jenž byl využit pro zpracování teoretické části bakalářské práce, tvoří odborné publikace, internetové zdroje, legislativy, normy a časopisecké články. Použitými metodami teoretické části práce jsou studium odborných literárních zdrojů, tvorba výpisků, syntéza, analýza a srovnání.

3.2 Materiál a metodika zpracování praktické části práce

Hlavní materiál pro praktickou část tvoří dvě zvolené učebnice do předmětu Písemná a elektronická komunikace:

NÁDBĚLA, Josef. *Deseti prsty na klávesnici*. 2.vyd. Computer Media, 2009, 128 s. ISBN 978-80-7402-014-8

KROUŽEK, Jiří a Olga KULDOVÁ. *Písemná a elektronická komunikace pro SŠ a veřejnost 1*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 2008, 144 s. ISBN 80-7168-836-3

Jedna z učebnic, která bude analyzována, je učebnice *Deseti prsty na klávesnici*, 2. vydání, jejímž autorem je Josef Nádběla. Tato učebnice nemá schvalovací doložku. Druhou z volených učebnic pro analýzu představuje učebnice od autorů Olgy Kuldové a Jiřího Kroužka, s názvem *Písemná a elektronická komunikace pro SŠ a veřejnost 1*, která schvalovací doložku obdržela. I přes nedostatek nabízených učebnic na trhu do předmětu *Písemná a elektronická komunikace*, byly dané učebnice vybrány na základě jejich nejčtetnějšího užívání na středních obchodních a ekonomických školách a dále na základě rozdílu vlastnictví schvalovací doložky.

Zpracování praktické části bakalářské práce vychází z podkladů výše uvedených učebnic. Pro práci jsou volena uvedená hlediska hodnocení, vzhledem k povaze analyzovaných učebnic a důležitosti jednotlivých hodnocených parametrů pro volbu vhodné učebnice k výuce *Písemné a elektronické komunikace*.

Nejprve byla provedena recenze každé z analyzovaných učebnic. Měrnými nástroji byly zvoleny míra hodnocení didaktické vybavenosti učebnic, metoda shlukové analýzy podle rastrů a metoda hodnocení dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

k postupu a stanoveným podmínkám pro udělování a odnímání schvalovacích doložek učebnicím a učebním textům.

Metoda hodnocení didaktické vybavenosti učebnic, je, jak uvádí Průcha (1998, s. 94), tvořena třemi skupinami aparátů (aparát prezentace učiva, aparát řídicí učení, aparát orientační). Tyto aparáty obsahují podskupiny celkem 36 komponentů, na základě kterých jsou vypočítány jednotlivé koeficienty (E).

Poté následuje metoda obsahové analýzy, která kombinuje kvalitativní způsob zpracování informací, zaměřený na věcný obsah textů, a kvantitativní vyhodnocení získaných dat. Pro metodu obsahové analýzy je využito rastru, který jak uvádí Sikorová (in Maňák, Knecht, 2007, s. 30-35) obsahuje seznam jistých kritérií pro hodnocení učebnic za účelem jejich vhodného výběru pro výuku.

Jako další bude použita metoda hodnocení parametrů učebnic podle kritérií MŠMT pro udělování a odnímání schvalovací doložky. Prostřednictvím této metody zjistíme, zda jsou analyzované učebnice v souladu s kurikulárními dokumenty, což je zásadní požadavek pro obdržení schvalovací doložky, čímž ministerstvo schvaluje vhodnost dané učebnice pro výchovně vzdělávací proces. Jedná se o kvalitativní způsob zpracování informací i vyhodnocení získaných dat.

4 Současný stav řešené problematiky

Tato část bakalářské práce pojednává ve čtyřech podkapitolách o současném stavu řešené problematiky. V první podkapitole jsou charakterizovány pedagogické a kurikulární dokumenty. Druhá z nich je zaměřena na vymezení pojmu učebnice, na vymezení funkcí učebnice a strukturních komponentů. Třetí část je zaměřena na objasnění podstaty schvalovací doložky a jejího udělování. Čtvrtá podkapitola pojednává o možných přístupech a metodách výzkumu učebnic, přičemž je tato část zaměřena podrobněji na konkrétní metody aplikované ve výzkumu učebnic Písemné a elektronické komunikace.

4.1 Pedagogické dokumenty

Pedagogické dokumenty lze chápat jako materiály, které vymezují práci ředitelů, učitelů i žáků příslušné školy, přičemž se vztahují na veškeré školní dění. Plní funkci koncepční, projektovou, organizační, hodnotící, kontrolní a funkci zpětné vazby. Podle převažující funkce se pedagogické dokumenty dělí na:

- školské předpisy,
- praktické pedagogické dokumenty,
- teoretické pedagogické dokumenty.

Ve školských předpisech jsou stanoveny pravidla a podmínky, podle kterých má výchovně vzdělávací instituce fungovat. Do této skupiny náleží zákony, vyhlášky, nařízení vlády, směrnice, metodické pokyny MŠMT a další dokumenty.

Do skupiny praktických pedagogických dokumentů řadíme třídní knihu, deník evidence odborného výcviku, školní řád, studijní průkazy, rozvrh vyučovacích hodin a jiné. Jejich úkolem je sloužit zejména organizaci, kontrole, hodnocení a dokladování práce žáků a pedagogů.

Za teoretické pedagogické dokumenty považujeme takové, které plní koncepční projektovou funkci. Mezi ně patří tedy rámcové vzdělávací programy, školní vzdělávací programy, učební plány, učební osnovy, tematické plány, koordinační plány a učebnice.

Vzhledem k zaměření bakalářské práce si dále přiblížíme právě teoretické pedagogické dokumenty, týkající se středních škol.

4.2 Kurikulární dokumenty

Začínající, stejně tak i zkušený pedagog, by si měl vždy, než začne samotný vyučovací proces, výuku předem naplánovat a vytvořit přípravu. Existují různé podoby příprav, a to blesková, obsažnější či podrobná, přičemž je doporučeno vytvářet přípravu písem-

ně. Stejně tak existují různé plány, jako jsou krátkodobé, střednědobé či dlouhodobé. Ať už jsou však plány a příprava učitele jakékoliv, musí být vždy v souladu s platnými kurikulárními dokumenty, které učitel respektuje. „*Při plánování výuky učitel vychází z různých kurikulárních dokumentů (plánů), které zpracovali oboroví didaktici, představitelé vědních a uměleckých oborů odpovídajících předmětům zařazeným do výuky a další odborníci z oblasti pedagogiky a psychologie*“ (Kalhous, Obst a kol., 2002, s. 355).

Zpracování kurikulárních dokumentů vychází ze státních dokumentů. Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) patří mezi primární státní dokumenty. V souladu s ním byl roku 2001 schválen Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, nebo-li Bílá kniha, který zformuloval nové principy kurikulární politiky. „*Národní program vzdělávání rozpracovává cíle vzdělávání stanovené tímto zákonem a vymezuje hlavní oblasti vzdělávání, obsahy vzdělávání a prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů*“ (Zákon č. 561/2004 Sb., s 4827). Kurikulární dokumenty vymezují a popisují program vzdělávání (kurikulum).

Kurikulární dokumenty lze dělit do dvou úrovní. Veřejné, složené z Národního programu vzdělávání a rámcových vzdělávacích programů, a školské, tvořené školními vzdělávacími programy. Pro každý obor vzdělání existuje jeden příslušný RVP, který tvoří pomyslnou kostru pro tvorbu ŠVP. ŠVP vznikají na rozdíl od RVP přímo na středních školách. Díky možnosti individuální tvorbě tak škole vzniká prostor pro změny, odlišné postupy při výuce a možnost využívat různé učební pomůcky oproti jiným středním školám se stejným zaměřením. Za tvorbu, kvalitu, úroveň a naplnění ŠVP je zodpovědný ředitel dané školy.

Jelikož se společnost velmi rychle vyvíjí, zejména v technologickém a ekonomickém kontextu, bylo nezbytné na tento vývoj reagovat. Tvůrci vzdělávací politiky proto roku 2014 vydali nový zastřešující rámec vzdělávací politiky s názvem Strategie vzdělávání 2020. Jelikož byly některé části Bílé knihy nepřehledné a některé stanovené cíle bylo obtížné naplnit, Strategie vzdělávání 2020 proto vychází z úsudku, že pro další období je třeba stanovit omezené množství priorit, o jejichž naplnění však bude systematicky usilováno. Na základě zhodnocení současného stavu vzdělávací soustavy v České republice pak byly stanoveny následující tři priority:

- snižovat nerovnost ve vzdělání,
- podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad,
- odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém.

Cílem nové strategie není tyto priority, které již prošly různými proměnami, dále měnit, ale zefektivnit činnost ve všech částech a na všech úrovních.

Období, které jednotliví tvůrci Bílé knihy vymezili pro naplňování deklarovaných cílů (5-10 let), uplynulo. Bílá kniha, vydaná roku 2001, pozbývá svou platnost, a to na základě vydání Strategie vzdělávání 2020. Nicméně oficiálně platnost a účinnost Bílé knihy

nebyla doposud ukončena. To proto, že Bílá kniha nebyla doposud nahrazena žádným dokumentem srovnatelného významu, rozsahu a záběru, jak je uvedeno ve Strategii vzdělávací politiky do roku 2020 (2014, s. 13).

4.2.1 Rámcové vzdělávací programy

RVP jsou státem vydané základní kurikulární dokumenty, který vymezují závazné požadavky na vzdělání v jednotlivých stupních a oborech vzdělání. Týkají se vzdělávání žáků od 3 do 19 let, tedy vzdělávání předškolního, základního a středního. Pro každý obor středoškolského vzdělání je vypracován příslušný RVP. Škola je povinna jej respektovat. Jedná se o dokument přístupný nejen pedagogům, ale i veřejnosti. Při vzniku odpovídající situace či překročení doby jeho platnosti bývá inovován. Vzdělávání vymezené v RVP odborného vzdělávání vychází ze čtyř cílů vzdělávání pro 21. století formulovaných komisí UNESCO: učit se poznávat, učit se učit, učit se být, učit se žít s ostatními a navazuje na cíle a obsah vzdělávání stanovené RVP základního vzdělávání.

Rámcové vzdělávací programy usilují o vyšší kvalitu středoškolského vzdělávání, lepší uplatnění absolventů na trhu práce, a tím i zkvalitnění a usnadnění osobního života jako občana. Snaží se podpořit pedagogickou samostatnost škol, a proto vymezují pouze požadavky na vzdělání, nikoliv však způsob jejich realizace. Podporují také individuální přístup k potřebám všech žáků. Nezapomínají také na žáky se speciálními potřebami. Jedná se jak o žáky handicapované, tak mimořádně nadané. Způsoby realizace požadavků náleží školám v podobě ŠVP.

Vzdělávání je v RVP vymezeno prostřednictvím vzdělávacích cílů, kompetencí a výsledků vzdělávání, k nimž se vztahuje obsah vzdělávání. Cíle jsou vymezené ze tří hledisek. Obecné cíle, kompetence absolventa a výukové cíle. Obecné cíle vymezují, k čemu má vyučování směřovat a o co má pedagog během výchovně vzdělávacího procesu usilovat. Kompetence absolventa a výukové cíle jsou naopak vyjádřené z pozice žáka, přičemž vyjadřují, jaké dovednosti a vědomosti by si měl žák během výuky osvojit a na konci výuky umět použít. Kompetence jsou pak v RVP dále děleny na klíčové a odborné. K tomuto výraznému dělení však v praxi nedochází, jelikož se uvedené kompetence prolínají. V praxi se také často můžeme setkat s tím, že i když jsou cíle, týkající se kompetencí v RVP jasně stanoveny, a jejich plnění se mnohým zdá být snadné, ne vždy se daří tyto plány bezproblémově realizovat v rámci konkrétních cílů výuky a daného obsahu učiva.

4.2.2 Školní vzdělávací programy

Tvůrci školních vzdělávacích programů vždy musejí vycházet z příslušných rámcových vzdělávacích programů. Při tvorbě mohou vycházet také z dokumentu nazvaný *Metodika tvorby školních vzdělávacích programů pro SOŠ a SOU*, který byl vydán roku 2008 Národ-

ním ústavem odborného vzdělávání. Tato příručka byla zpracovaná se záměrem co nejvíce usnadnit tvůrcům ŠVP jejich práci právě při přípravě příslušného školního kurikula.

ŠVP řadíme mezi povinnou školní dokumentaci, důležitou především pro pedagogy, která zachycuje nezbytné informace pro učební plány, učební osnovy a přípravu výuky. V ŠVP také nalezneme informace, jako jsou úvodní identifikační údaje, profil absolventa, informace týkající se charakteristiky vzdělávacího programu, popisu materiálního a personálního zajištění výuky v daném ŠVP a oboru vzdělání či charakteristiku spolupráce se sociálními partnery.

4.2.3 Učební plány a učební osnovy

Jak již bylo řečeno, výchozí stanoviska pro učební plány i učební osnovy jsou zaznamenány ve školních vzdělávacích programech.

Tabulka, obsažená v učebním plánu, zachycuje výčet všech vyučovacích předmětů (povinných, volitelných i nepovinných) a to v jednotlivých ročnících studia. Zaznamenává také počty vyučovacích hodin, a to individuálně pro každý vyučovaný předmět v daném ročníku, spolu s celkovým počtem hodin daného vyučovaného předmětu za celkové studium. Uvádí také celkový počet vyučovacích hodin všech předmětů za daný ročník studia i počet vyučovacích hodin všech vyučovaných předmětů za všechny ročníky studia. Vymezuje také rozvržení odborné praxe.

O tom, jaká časová dotace bude přidělena jednotlivým vyučovacím předmětům, rozhoduje ředitel příslušné školy. Na základě aktuálních podmínek a požadavků školy stejně tak rozhoduje o tom, které předměty budou na škole vyučovány a které z nich budou zařazeny do předmětů povinných, volitelných či nepovinných.

Jak je uvedeno v RVP 63-41 M02 Obchodní akademie (2007, s. 67), v učebních osnovách jsou stanoveny výsledky a obsah vzdělávání v jednotlivých vyučovacích předmětech, přičemž jsou v souladu s RVP, s profilem absolventa dle ŠVP, s hodinovou dotací daného předmětu a se vzdělávacími možnostmi a potřebami žáků. Kalhous, Obst a kol. (2002, s. 140) uvádějí, že učební osnovy jsou obvykle rozděleny na dvě části. Úvodní, která vymezuje základní pojetí předmětu, jeho cíle a metody práce. V druhé části je učivo konkretizováno v podobě tematických celků a jednotlivých témat. V praxi musí každý učitel, s ohledem na příslušné podmínky, zvážit, která témata, v jakém rozsahu a v jaké posloupnosti do výuky zařadí.

Jedním z faktorů, které pomáhají učitelům i žákům usnadnit práci v rámci výchovně vzdělávacího procesu, jsou učebnice.

4.3 Vymezení pojmu učebnice

V dané práci bude označení učebnice chápáno ve smyslu školní učebnice. Přesně či jednoznačně vymezit pojem učebnice není snadné. To proto, že na základě subjektivního vnímání každého jedince existují na učebnici různé pohledy a chápání její podstaty. Stej-

ně tak odborníci, zabývající se problematikou učebnic, mezi něž patří například Průcha, Maňák, Mikk, Zujev a podobně, mají na vymezení daného pojmu vlastní úhel pohledu. Ve svých odborných publikacích tedy uvádí různorodé definice. Avšak v každé z definic je hlavní myšlenka podstaty učebnice zachycena. Pro představu si uvedeme některé z nich.

Vaneček (1995 in Maňák, Knecht, 2007, s. 13), považuje za učebnice pouze takové texty, které vyhovují následujícím kritériím: „*Jsou v souladu s kurikulárními dokumenty, prezentace učiva je didakticky promyšlená, vedou žáka k dalšímu učení pomocí pokynů a aparátu řídících žákovo učení aj.*“.

V pedagogickém slovníku je jeho autory učebnice definována obdobným způsobem. „*Učebnice je druh knižní publikace, uzpůsobené k didaktické komunikaci svým obsahem a strukturou. Má řadu typů, z nichž nejrozšířenější je školní učebnice. Ta funguje: 1. jako prvek kurikula, tj. prezentuje výsek plánovaného obsahu vzdělání; 2. jako didaktický prostředek, tj. je informačním zdrojem pro žáky, učitele, řídí a stimuluje učení žáků*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 258).

Více ze široka pohlíží na učebnice Mikk (in Maňák, Knecht, 2007, s. 13), který za učebnice považuje jednak knihy, cíleně vytvořené pro vyučování a učení, ale považuje za učebnice i ostatní psané materiály, využívané při výuce.

Z autorů, věnující se problematice učebnic v českém edukačním prostředí, zaujímá dominantní postavení Průcha. I přes vznik jeho publikací již ve 20. století, mají tyto publikace stále velké uplatnění i v dnešním 21. století, a mnozí odborníci čerpají právě z nich. V publikaci *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média na rozdíl od Mikka* uvádí Průcha (1998, s. 13) komplexnější pojetí pojmu učebnice. Jak jsme již konstatovali, učebnici nelze přesně definovat, v čemž nás Průcha zmíněnou publikací utvrzuje. V knize uvádí hned dvě definice učebnice od různých autorů (Pedagogický slovník 1988, Wahla 1983) a tyto definice rozhodně nezpochybňuje. Ovšem dodává, že jsou neúplné, protože vystihují jen některé podstatné rysy. Na základě toho Průcha zdůvodňuje, že je nutné se tedy na učebnice zaměřit podrobněji a při jejich poznání postupovat od obecného zařazení k jejím specifickým vlastnostem. Podstata učebnice a její efektivita vzniká tedy až v samotné edukační situaci a v závislosti na účastnících edukačního procesu. „*Učebnice je začleněna nejméně do tří systémů jakožto edukační konstrukt, tj. jako výtvar zkonstruovaný pro specifické účely edukace*“ (Průcha, 2002, s. 272). Na základě daného tvrzení pak Průcha (2002, s. 272) na učebnice z funkčního hlediska nahlíží jako na součást kurikulárního projektu, didaktického prostředku a školního didaktického textu.

4.3.1 Učebnice jako prvek kurikulárního projektu

To, co vyučovat a jak výuku organizovat je odborníky v jejich definicích často zahrnováno pod pojmem kurikulum, o čemž svědčí i následující definice.

Walterová (1994 in Kalhous, Obst a kol., 2002, s. 132) pod pojmem kurikulum rozumí „*plány určené k řízení ve školách, obvykle prezentované v permanentně obnovovaných dokumentech, které jsou vypracovávány na několika úrovních obecnosti a implemen-*

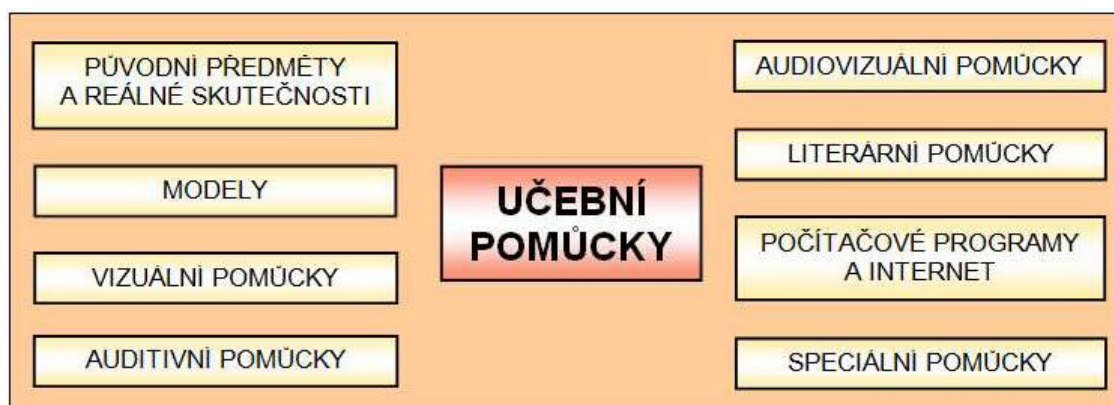
tace těchto plánů ve třídě, tyto plány jsou realizovány v učebním prostředí, které také ovlivňuje to, čemu se žáci učí“.

Průcha (2002, s. 249) uvádí „ To, co je obsahem vzdělání je obvykle vymezováno v kurikulárních dokumentech, jimiž jsou učební plány, učební osnovy, učebnice, didaktické texty pro žáky, metodické příručky pro učitele, standardy vzdělávání, požadavky na zkoušky aj. každý z těchto dokumentů má vlastní účel a podle něho je obsah vzdělávání uzpůsoben“.

Lze tedy konstatovat, že učebnice je součástí kurikulárních projektů, nazývaných vzdělávací programy. Vzdělávací programy přitom počítají s existencí příslušných učebnic.

4.3.2 Učebnice jako součást souboru didaktických prostředků

Z širšího hlediska můžeme pod pojmem didaktické prostředky rozumět vše, co vede k naplnění výchovně vzdělávacích cílů výuky. Z užšího hlediska se didaktické prostředky dělí na nemateriální (např. vyučovací metody, znalosti, organizační formy a podobně) a na materiální, označované Průchou (2002, s. 276) jako učební pomůcky. Učební pomůcky zahrnují literární pomůcky, kam lze zařadit učebnice, což je podstatné pro naši práci, dále příručky, atlasy, sbírky úloh, a jiné texty. Stejným způsobem nahlíží na učební pomůcky i Geschwinder a kol. (in Dostál, s. 18), a také Maňák (1995 in Průcha, 2009, s. 86). Jejich chápání učebních pomůcek je vyjádřeno pomocí následujícího znázornění.

Obr. 1 Přehled systému učebních pomůcek
Zdroj: Dostál (2008, s. 13)

Kalhous, Obst (2002, s. 338) chápou učební pomůcky stejným způsobem, avšak ve své publikaci uvádí jako nadřazený pojem pro učebnice a jiné texty termín textové pomůcky, namísto pojmu literární pomůcky.

Jiný pohled má na definici učebních pomůcek Hapal, citovaný Dostálem, (2011, s. 17), který člení učební pomůcky na:

- pedagogicko-didaktické – dle funkce, způsobu, využití ve vyučování a toho, jak aktivizují daného žáka,
- psychologicko-fyziologické – dle smyslů, na které jsou pomůcky zaměřeny,
- materiálně-praktické – dle toho, z čeho, jak, a k čemu jsou pomůcky vyrobeny.

At' už je na literární (textové) pomůcky, nahlíženo jakkoliv, autoři, zabývající se danou problematikou, se shodují na tom, že mezi ně bezpochyby patří učebnice, které jsou však jen jedním prvkem z velkého množství materiálních didaktických prostředků. Zato nejvyužívanějším.

To, jakých didaktických prostředků bude ve výuce využito, záleží především na učiteli. Ten by však neměl didaktické prostředky volit náhodně, nýbrž dodržovat jistá pravidla a zohlednit související kritéria vzhledem ke konkrétním podmínkám edukačního procesu. Měl by tedy vycházet především z požadavků RVP, z nich vyplývajících ŠVP, z obsahu učiva, cílů výuky, z daného vyučovaného předmětu a podobně. Nesmíme také opomenout potřeby a požadavky žáků, jejich věk či schopnosti, samotnou osobnost učitele a jeho pedagogické zkušenosti.

4.3.3 Učebnice jako druh školního didaktického textu

Učební text, knižní učební pomůcka či školní kniha – termíny, které dle Průchy (1998, s. 16), na základě české terminologie, vyjadřují, že učebnice je jedním z didaktických textů, přičemž má zpravidla podobu knihy. Učebnice pak může být doprovázena i dalšími druhy didaktických textů, které slouží k jejímu doplnění. Průcha (1998, s. 17) ve své publikaci užívá termín didaktický textový komplex, pod kterým rozumí učebnice spolu s dalšími texty (např. pracovní sešit), určené pro využití ve výuce u konkrétního vyučovacího předmětu. Dodává, že učebnice může být součástí ucelené řady učebnic pro určitý předmět nebo obor (Průcha, 1998, s. 17). Učebnice může mít také různou podobu a formu. I přes dnešní moderní dobu a velký rozmach technologií, jsou na středních školách ve výchovně vzdělávacím procesu stále upřednostňovány klasické, tištěné učebnice.

Učebnice pro předmět Písemná a elektronická komunikace bývají ve vyučování mnohdy doprovázeny časopisem *Rozhledy*, které vydává NÚV. Časopis je dostupný také na www.nuv.cz/rozhledy. Doprovázeny bývají také výukovými programy, jako je například *All Ten Fingers (ATF)*. Dominantní postavení ve výuce daného předmětu by však měla zaujímat právě učebnice v tištěné podobě, a to kvůli správnému a efektivnímu osvojení, a následnému využití desetiprstové hmatové metody.

4.3.4 Funkce učebnice

Funkcí může mít učebnice hned několik, přičemž je chápání jejich funkcí vyvozené z toho, jak je na učebnici nahlíženo. Před tím, než autor začne pracovat na tvorbě nové učebnice, musí vždy zvážit, jakou obsahovou náplň by učebnice měla mít, a přitom brát

v potaz, kdo bude s učebnicí pracovat, potažmo kdo bude její uživatel. Jelikož je učebnice využívána především ve školním prostředí, mezi uživatele tedy patří žáci a učitelé. „Oživení učebnice nastává v okamžiku, kdy se dostává do rukou svým uživatelům a stává se nástrojem jejich činnosti“ trefně vystihuje Průcha (1998, s. 108).

Jednu z nejpodrobnějších klasifikací funkce učebnice vytvořil Zujev (1986, s. 62-92), který při definování vycházel z účelů, ke kterým využití učebnice směřuje. Funkce učebnice tedy rozdělil na:

- informační – v učebnici je vymezen obsah vzdělávání v daném oboru či konkrétním předmětu,
- transformační – odborné poznatky jsou přepracované tak, aby byly žákům srozumitelné,
- systematizační – učivo je v učebnici rozčleněno podle jistého systému a je ve vzájemné návaznosti,
- zpevňovací a kontrolní – žáci si za pomoci učitele prostřednictvím učebnice osvojují, upevňují i kontrolují osvojené dovednosti a poznatky,
- sebevzdělávací – žáky stimuluje a motivuje,
- integrační – zprostředkovává žákům možnost základního chápání a integrace poznatků z ostatních pramenů,
- koordinační – zajišťuje koordinaci s dalšími navazujícími didaktickými prostředky,
- rozvojově výchovná funkce – přispívá k osobnostnímu rozvoji žáka.

Téměř shodně jako Zujev pohlížejí na vymezení funkce učebnice i Skalková (1999, s. 92), která doplňuje funkci motivační a poznávací, a také Sikorová (2007, s. 54), která klasifikaci Zujeva stejně jako Skalková doplňuje o funkci řídicí, hodnotovou a diferenciační. Zujev (1986, s. 62-92) přitom dodává, že na výčet uvedených funkcí učebnice se nelze zaměřit izolovaně, jelikož se funkce vzájemně prolínají, a je třeba je chápat jako ucelený komplex.

Jednu z nejnovějších klasifikací funkce učebnice prezentuje v publikaci Kurikulum v současné škole (2008, s. 24) a také v publikaci Hodnocení učebnic (2007, s. 24-25) Maňák. Uvádí, že hlavní funkcí učebnice je funkce didaktická, jelikož je na základě této funkce učebnice jejími uživateli buď přijímána, nebo naopak odmítána. Konstatuje také, že díky zesilujícímu uplatňování moderních technologií při výuce, zejména elektronických učebnic, je vyvozena funkce systematizační, koordinační a integrační. Zmiňuje také funkci nazývanou normativní, která by měla sloužit především ke sjednocení požadavků daných oborů či ročníků, což by mělo pomoci zejména autorům učebnic při jejich tvorbě. V praxi se učebnice velmi často a radikálně liší jejich zpracováním, a problémem také zůstává shoda obsahu učebnic s osnovami a předpokládaným pojetím edukace, což znesnadňuje práci pedagogům při volbě vhodné učebnice pro výchovně vzdělávací proces.

Jiným způsobem chápe vymezení funkce učebnice Průcha (1998, s. 19), který na funkce učebnice nahlíží v širším pojetí jako na pomůcku, určenou žákům a učitelům, kdy dle Průchy učebnice plní:

- funkce učebnice pro žáky – učebnice představuje zdroj, ze kterého se žáci učí,
- funkce učebnice pro učitele – učebnice slouží učitelům k tomu, aby pomocí ní lépe naplánovali obsah učiva, hodnotili žáky ve vyučování a podobně.

V užším pojetí Průcha v jeho novější publikaci *Moderní pedagogika* (2002, s. 278) funkci učebnice ztotožňuje s její rolí a účelem. Jeho předchozí myšlenku tedy doplňuje, přičemž zdůrazňuje tři základní funkce učebnice, a to:

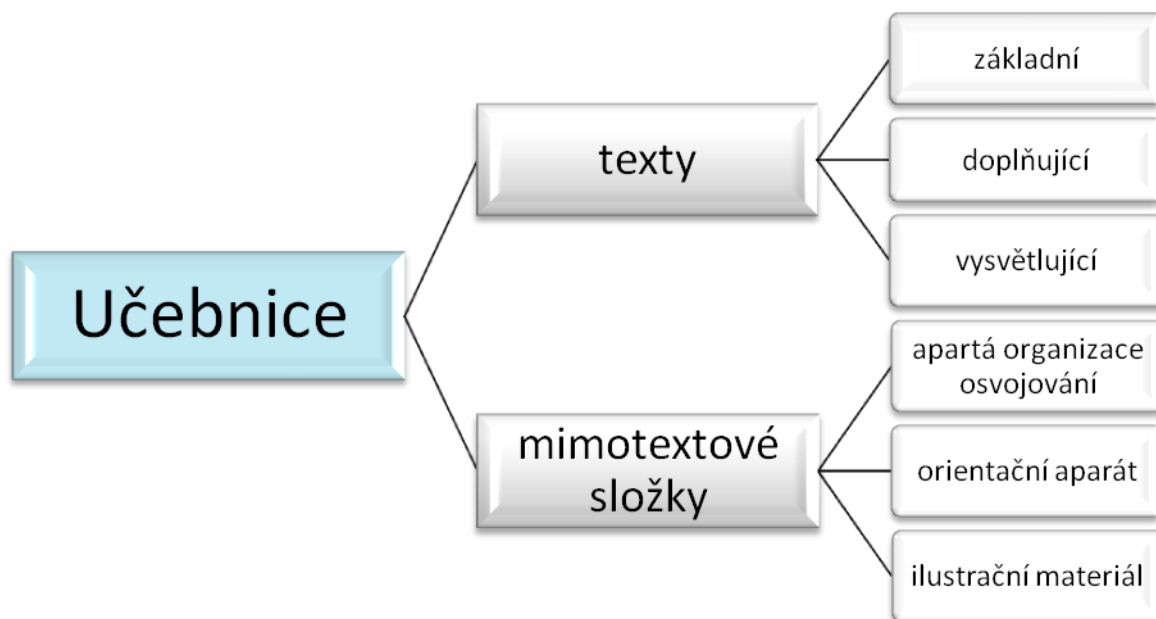
- prezentace učiva: učebnice je především souborem informací, které musí prezentovat (předkládat, nabízet) uživatelům, a to různými formami (verbální, obrazovou, kombinovanou);
- řízení učení a vyučování: učebnice je současně didaktickým prostředkem, který řídí jednak žákovo učení (např. pomocí otázek, úkolů), jednak učitelovo vyučování (např. tím, že udává proporce učiva vhodné pro určitou časovou jednotku výuky);
- funkce organizační (orientační): učebnice uživatele informuje o způsobech svého využívání (např. pomocí pokynů, rejstříku či obsahu).

Při analýzách různých učebnic (dějepisu, fyziky, zeměpisu) vycházejí z této Průchovy myšlenky odborníci, jako jsou například M. Bednařík (1981), Wahla (1983, 2000), Pluskal (1996) a další. Jedná se tedy nejen o teoretickou klasifikaci funkcí učebnice, jak zdůrazňuje Průcha (2002, s. 278), ale především o základ pro praktickou část analýzy učebnice z hlediska didaktické vybavenosti, což je důležité pro praktickou část bakalářské práce, jelikož bude tato myšlenka aplikována i při analýze didaktické vybavenosti učebnic Písemné a elektronické komunikace.

4.3.5 Strukturní komponenty

Výčet funkcí, které jsme si uvedli výše, představují jen část možných pojetí dané problematiky. Jak jsme již zmínili, vždy závisí na úhlu pohledu daného jedince. K tomu, aby učebnice však své funkce naplnila, musí obsahovat prvky, prostřednictvím kterých dané funkce realizuje. Tyto prvky označujeme jako strukturní komponenty. „*Strukturním komponentem školní učebnice je určitý blok prvků, který je v těsném vzájemném vztahu s jinými komponenty dané učebnice (s nimiž v souhrnu tvoří celistvý systém), má přesně vymezenou formu a své funkce plní pouze pomocí jemu vlastních prostředků*“ uvádí v publikaci *Ako tvoriť učebnice* Zujev (1986, s. 105). Mnozí odborníci, zabývající se da-

nou problematikou, ve svých publikacích prezentují všeobecný model učebnice, přičemž vycházejí právě ze všeobecného modelu učebnice vytvořeného Zujevem. Uvedeme si tedy schéma struktury všeobecného modelu učebnice právě v jeho pojetí.

Obr. 2 Struktura všeobecného modelu učebnice
Zdroj: Vlastní dle Zujeva (1986, s. 116)

Zujev (1986, s. 110) člení všeobecný model učebnice na texty a mimotextové složky, kde jsou tyto pojmy chápány jako dva nejdůležitější podsystémy školní učebnice. Text můžeme vnímat jako nositele základní informace, který určuje podstatu a rozsah vzdělávání. Mimotextovými složkami lze rozumět takové složky, které nemají vlastnosti textu, ale text v učebnici doplňují. Tyto složky mají především pomoci žákovi při učení, aby si žák učivo lépe osvojil a pochopil. Mezi tyto složky patří například tabulky, grafy, mapy, schémata, učební úlohy a podobně. Nesmíme také opomenout zahrnout do mimotextových složek obsah, rejstříky či nadpisy, které žákům pomáhají lépe se v učebnici zorientovat.

Jiné pojetí zaujímá Průcha (1998, s. 95), který blíže člení strukturu učebnice na 36 komponentů, z nichž každý modifikuje její konkrétní funkci. Tyto komponenty dále dělí na verbální a obrazové.

4.4 Schvalovací doložka

Jak je patrné, vliv proměn školství a kurikula dopadá i na učebnice. Zejména pak na splnění požadavků, souvisejících s jejich tvorbou, obsahem a didaktickou složkou učebnic, s čímž souvisí i jejich vhodná volba pro výuku. Podle školského zákona učebnice, jež jsou ve výuce využívány, musí splňovat požadavky na dosažené vzdělání absolventů

v jednotlivých stupních a oborech, vymezené v RVP, potažmo v ŠVP. K tomu, aby byly tyto požadované cíle na učebnice co nejlépe naplněny, mohou učebnice získat schvalovací doložku, čímž se zařadí do veřejného seznamu učebnic podle § 27 odst. 1 školského zákona. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) vydává k postupu a stanoveným podmínkám pro udělování a odnímání schvalovacích doložek učebnicím a učebním textům a k zařazování učebnic a učebních textů, kterým byla udělena schvalovací doložka, směrnici č.j. MSMT-34616/2013.

Tím, že učebnice obdrží schvalovací doložku, se dostává do veřejného seznamu učebnic určených k využití při vzdělávání. Zařazení učebnice do tohoto seznamu by tedy mělo svědčit o její vhodnosti pro výuku, což by dle předpokladů mělo být pro učitele přínosem, především k usnadnění volby vhodné učebnice pro výuku. Pokud ředitel příslušné školy nestanoví, že ve výuce může být využíváno jen učebnic se schvalovací doložkou (k čemuž má plné kompetence), ve výuce může být využívána i učebnice, která schvalovací doložku nemá nebo neobdržela. Učiteli, který volí pro výuku vhodnou učebnici, tedy zůstává jistá volnost. „*Vhodných didaktických postupů pro každý předmět a jeho učebnice – jak odborníci vědí – není zas až tolik, abychom si skutečně mohli bez omezení vybírat*“ uvádí ve svém příspěvku Martinková (in Maňák, Knecht, 2007, s. 41). Volba učebnice učitelem tedy musí korespondovat nejen s jeho vlastními požadavky, ale i s požadavky stanovenými MŠMT a s příslušným RVP.

4.4.1 Učebnice a učební texty podle MŠMT

Směrnice č.j. MSMT-34616/2013 vydaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) se skládá z celkem 13 článků a 8 příloh, týkajících se učebnic a schvalovací doložky. Pro tuto kapitolu práce jsou důležité především Čl. I. Učebnice a učební texty a Čl. II. Ostatní texty a materiály.

Podle Čl. I. odstavce č. 2 ministerstvo považuje za učebnice didakticky zpracované texty a grafické materiály (i na jiném, než papírovém nosiči), pomocí kterých je umožněno dosáhnout očekávaných výstupů vzdělávacích oborů vymezených v RVP, a pomocí kterých je umožněno využít tematických okruhů průřezových témat k rozvoji osobnosti žáka vymezených RVP, a které směřují k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Tyto didakticky zpracované texty a grafické materiály ministerstvo považuje za učebnice tehdy, pokud svým obsahem a zpracováním nejsou určeny ke znehodnocení jedním žákem pro další použití (např. psaním, kreslením či rozstříháním).

Ministerstvo považuje za učební texty také texty a grafické materiály, které vzhledem k jejich charakteru nemohou být součástí učebnice a bez jejichž využití by výuka nebyla natolik kvalitní a efektivní. Učebnici proto doplňují. Mezi tyto materiály lze zařadit odborné tabulky, pracovní sešity, které tvoří s učebnicí jeden celek, pracovní listy a podobně.

4.4.2 Udělení a odnětí schvalovací doložky

Udělení schvalovací doložky a příslušné podmínky k udělení, jenž musí být splněny, uvádí směrnice č.j. MSMT-34616/2013 Čl. IV až Čl. X.

Schvalovací doložka není učebnicím udělována svévolně. To, aby učebnice mohla získat schvalovací doložku, a zapsala se tak do seznamu učebnic určených k využití při vzdělávání, je primárně v rukou jejího nakladatele. Ten musí podat žádost o udělení schvalovací doložky ministerstvu, spolu s příslušnými náležitostmi. Ředitel věcně příslušného odboru ministerstva pak rozhodne, zda učebnice schvalovací doložku obdrží, či neobdrží. Jeho rozhodnutí je však závislé na recenzentech.

Zvolení recenzenti vypracují k posuzovaným učebnicím recenzní posudek, zpracovaný dle požadavků. Recenzenti jsou voleni vždy minimálně dva a více, přičemž je zpravidla jeden z nich odborník z vysoké školy, další pak pedagogičtí pracovníci. Nezbytnou podmínkou k tomu, aby učebnice obdržela schvalovací doložku, jsou dva kladné recenzní posudky.

V momentě, kdy je schvalovací doložka učebnici udělena, její platnost trvá po dobu šesti let. Těsně před tím, než toto období uplyne, nakladatel může požádat o prodloužení platnosti schvalovací doložky dané učebnice. Pokud je vše v pořádku, je nakladateli vyhověno. Nakladatel má také povinnost v nově vydané učebnici na rubové straně titulního listu uvést doslovné znění schvalovací doložky. Jako další povinnost musí nakladatel na vstupních stranách učebnice uvést také jména recenzentů, kteří doporučili učebnici udělit schvalovací doložku. Tomu odboru, které schvalovací doložku udělilo, musí nakladatel zaslat údaje o ceně učebnice a čtyři výtisky učebnice, přičemž po jednom výtisku obdrží odborný referent, knihovna ministerstva, NÚV, a Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského.

Pokud nakladatel učebnice nedodrží či poruší některou z výše uvedených podmínek, schvalovací doložka této učebnici může být odebrána, jelikož má ministerstvo právo v odůvodněných případech schvalovací doložku odejmout.

Evidence učebnic s platnou schvalovací doložkou je průběžně zveřejňována ve Věštníku MŠMT. Stejně tak je ve Věštníku, či na webových stránkách ministerstva, uveden seznam učebnic určených k využití při vzdělávání.

4.5 Výzkum učebnic

Výzkum lze v obecné rovině chápat jako systematickou činnost prováděnou jedním či více výzkumníky, kterou výzkumník potvrzuje, rozšiřuje či vyvrací dosavadní poznatky ze zkoumané oblasti, což vede k získání nových poznatků, které lze následovně aplikovat a využít v praxi. Výzkum učebnic lze zařadit pod výzkumy z oblasti pedagogiky, pedagogické psychologie a souvisejících vědních disciplín.

Na rozdíl od výzkumu učebnic v České republice je výzkum v Evropských zemích mnohem rozsáhlejší. Jak jsme již zmínili, výzkumem učebnic se v České republice zabývá

především Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Problematika výzkumu učebnic však není lhostejná ani odborníkům z dané oblasti. Jejich činnost přináší z daného odvětví mnohé důležité poznatky. Vzhledem k situaci výzkumu učebnic v České republice lze aktuálně za velmi důležité považovat působnost Institutu výzkumu školního vzdělávání, což je vědecko-výzkumné pracoviště Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, na jehož vzniku se podílel profesor Josef Maňák. V rámci tohoto institutu byly mimo jiné vydány publikace, jako jsou Učebnice pod lupou (2006), Hodnocení učebnic (2007), Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu (2008) a Nástroje pro monitoring a evaluaci výuky a kurikula (2010), kde jsou publikovány různé poznatky z oblasti výzkumu učebnic. V žádné z nich se však nenachází výzkum, zabývající se přímo učebnicemi odborných předmětů ekonomického či obchodního zaměření.

Přesně se výzkum učebnic definuje obtížně, jelikož může mít mnoho různých podob. Lze se zaměřit na různé části obsažené v učebnici, z různých pohledů, přičemž lze aplikovat různé hodnotící metody. Dělení druhů výzkumu vychází z kritérií, kterými mohou být délka trvání výzkumu, komplexnost objasnění, způsob využití, míra obecnosti a mnohé další. Nejvyužívanější výzkumy v praxi lze dělit na základní, aplikovaný, akční či evaluační. Základní výzkum přitom slouží většinou jako podklad pro výzkumy následující, aplikovaný výzkum hledá řešení na praktické problémy, akční výzkum je praktický výzkum, nejčastěji využívaný učiteli, kteří se snaží zkvalitnit výchovně vzdělávací proces a pomocí evaluačního výzkumu lze ověřit efektivitu nových opatření.

V rámci výzkumu učebnic jsou nyní, jak uvádí Knecht, Janík a kol. (2008, s. 9), rozšířeny nejčastěji využívané výzkumné metody, tedy metoda obsahové analýzy učebnic a měření obtížnosti textu dle různých vzorců, o výzkumy zaměřené na produkt, na proces výběru učebnice, na schvalování a užívání učebnic, dále na učitele a žáky, pracující s učivem a učebnicemi, či výzkumy, týkající se uplatnění učebnic ve výuce. Neméně důležité jsou také výzkumy, zaměřené na zastoupení obrazových komponent v učebnici, na didaktickou vybavenost učebnic a na návaznost učebnic na kurikulum. Méně prováděné jsou pak výzkumy, týkající se oblasti kognitivní psychologie, psychologie učení či verbální komunikace.

Co však mají všechny výzkumy společné? Před tím, než započne výzkum jakéhokoliv druhu, je vždy důležité stanovit si výzkumný problém, ujasnit si, jakých výzkumných metod bude pro výzkum využito, získané údaje zpracovat a následně interpretovat, a v neposlední řadě prezentovat získané výsledky výzkumu ve výzkumné zprávě.

4.5.1 Přístupy a metody

Na základě doposud provedených výzkumů učebnic Maňák, Knecht (2007, s. 9) vyvodili tvrzení, že se k výzkumu učebnic využívají dva hlavní oborové přístupy, a to:

- kurikulární přístup, který zkoumá vzájemné vztahy učebnic a kurikula,

- psychodidaktický přístup, který je zaměřený na transformaci, artikulaci, reprezentaci obsahu učiva, dále na práci s učebnicemi ve výuce, vztah mezi didaktickým textem a učením, také na vliv učebnice na učitele, žáky, rodiče a podobně.

Průcha (1998, s. 40) blíže rozlišuje klasifikaci výzkumu učebnice podle tří hledisek. Hledisko účelovosti, které objasňuje, proč je nutno učebnici zkoumat, hledisko předmětu výzkumu, které zaštiťuje to, co lze na učebnici zkoumat a poslední hledisko metod výzkumu, které určuje, jakým způsobem lze učebnici zkoumat. Uvedená tři hlediska podrobněji definuje následovně:

1) Podle účelovosti výzkumu

- analýzy za účelem vědecké explanace (základní výzkum)
- analýzy za účelem praktických aplikací
- analýzy za účelem normativním

2) Podle předmětu výzkumu

- analýzy vlastností (parametrů, struktury, obsahu) samotné učebnice
- analýzy fungování učebnic (včetně postojů uživatelů učebnic)
- analýzy vzdělávacích výsledků a efektů učebnic
- analýzy ekonomických a politických aspektů učebnic

3) Podle metod výzkumu

- metody kvantitativní
- metody strukturální
- metody obsahové analýzy
- metody dotazovací
- metody testovací
- metody experimentální
- metody komparativní

Dále si přiblížíme, co a jakým způsobem budeme na zvolených učebnicích zkoumat v praktické části bakalářské práce.

4.5.2 Didaktická vybavenost učebnic

To, jakým způsobem je učebnice didakticky vybavena, určuje její efektivnost při výchovně vzdělávacím procesu. Jedná se zejména o to, zda se žákům i učitelům s danou učebnicí dobře pracuje.

Míru didaktické vybavenosti lze chápat jako veličinu, pomocí které je možné charakterizovat učebnici z hlediska jejího didaktického komfortu. Didaktická vybavenost

učebnice je tvořena jednotlivými komponenty, které tvoří strukturu učebnice. Ty nazýváme strukturní komponenty. Strukturní komponenty reprezentují jak složku textovou, tak složku mimotextovou u příslušné učebnice. Blíže vyčlenit textové a mimotextové složky učebnice je důležité především kvůli zachycení obsahu učebnice, na čemž je založeno hodnocení didaktické vybavenosti učebnic.

Pro tuto práci si blíže uvedeme právě Průchovo pojetí (1998, s. 141-142), jelikož lze tento model aplikovat při evaluaci učebnic všeobecně.

I. APARÁT PREZENTACE UČIVA

A. Verbální komponenty

- výkladový text prostý;
- výkladový text zpřehledněný (přehledová schémata, tabulky aj.);
- shrnutí učiva k celému ročníku;
- shrnutí učiva k tématům (kapitolám, lekcím);
- shrnutí učiva k předchozímu ročníku;
- doplňující texty (dokumentační materiál, citace z pramenů aj.);
- poznámky a vysvětlivky;
- podtexty k vyobrazením;
- slovníčky pojmů, cizích slov aj.

B. Obrazové komponenty

- umělecká ilustrace;
- nauková ilustrace (schematické kresby, náčrty, grafické modely aj.);
- fotografie aj.;
- mapy, kartogramy, plánky, grafy, diagramy aj.;
- obrazová prezentace barevná (tj. požití nejméně jedné barvy odlišné od barvy běžného textu);

II. APARÁT ŘÍDÍCÍ UČENÍ

C. Verbální komponenty

- předmluva (úvod do předmětu, ročníku pro žáky);
- návod k práci s učebnicí (pro žáky a/nebo učitele);
- stimulace celková (podněty k zamyšlení, otázky aj. před celkovým učivem ročníku);
- stimulace detailní (podněty k zamyšlení, otázky aj. před nebo v průběhu lekcí, témat);
- odlišení úrovní učiva (základní – rozšiřující, povinné – nepovinné apod.);
- otázky a úkoly za témata, lekce;
- otázky a úkoly k celému ročníku (opakování);
- otázky a úkoly k předchozímu ročníku (opakování);

- instrukce k úkolům komplexnější povahy (návody k pokusům, laboratorním pracím, pozorováním aj.);
- náměty pro mimoškolní činnosti s využitím učiva (aplikace);
- explicitní vyjádření cílů učení pro žáky;
- prostředky a/nebo instrukce k sebehodnocení pro žáky (testy a jiné způsoby hodnocení výsledků učení);
- výsledky úkolů a cvičení (správná řešení, správné odpovědi apod.);
- odkazy na jiné zdroje informací (bibliografie, doporučená literatura aj.);

D. Obrazové komponenty

- grafické symboly vyznačující určité části textu (poučky, pravidla, úkoly, cvičení aj.);
- užití zvláštní barvy pro určité části verbálního textu;
- užití zvláštního písma (tučné písmo, kurzíva aj.) pro určité části verbálního textu;
- využití přední nebo zadní obálky (předsádky) pro schémata, tabulky aj.

III. APARÁT ORIENTAČNÍ

E. Verbální komponenty

- obsah učebnice
- členění učebnice na tematické bloky, kapitoly, lekce aj.;
- marginálie, výhmaty, živá záhlaví aj.;
- rejstřík (věcný, jmenný, smíšený)

4.5.3 Výpočet koeficientů didaktické vybavenosti

Podle výše uvedeného seznamu verbálních a obrazových komponentů příslušného aparátu lze zjistit výskyt jednotlivých strukturních komponentů v dané učebnici. Pomocí této metody zjišťujeme, zda příslušný komponent učebnice obsahuje či nikoliv, ale nezjistíme četnost jeho využití.

Nejprve vypočítáme dílčí koeficienty, z čehož následně získáme celkový koeficient didaktické vybavenosti analyzované učebnice.

a) dílčí koeficienty

- koeficient využití aparátu prezentace učiva (E I)
- koeficient využití aparátu řízení učení (E II)
- koeficient využití aparátu orientačního (E III)
- koeficient využití verbálních komponentů (E v)

- koeficient využití obrazových komponentů (E o)

b) celkový koeficient didaktické vybavenosti E

Všechny uvedené koeficienty se vypočítají jako procentuální podíl počtu skutečně využitých komponentů z počtu možných komponentů, jak uvádí Průcha (1998, s. 143). Koeficienty mohou nabývat hodnot v mezích 0 – 100 %. Čím větší hodnoty určitý koeficient dosahuje (směrem k maximální hranici 100 %), tím je vyšší didaktická vybavenost učebnice v příslušné složce struktury. Celkový koeficient didaktické vybavenosti vypočítáme jako podíl realizovaných komponentů z počtu všech možných komponentů (tj. 36).

Celkový koeficient didaktické vybavenosti učebnic (E) je v mnoha odborných publikacích zkoumán zejména u učebnic, určených pro výuku na základních školách, a to nejčastěji v rámci předmětů zeměpis, dějepis, občanská výchova či cizí jazyky. Například Průcha (1998, s. 96) ve své publikaci uvádí výsledky analýzy 60 učebnic používaných v 80. letech, určených pro 2. – 8. ročník ZŠ, zkoumaných právě z hlediska didaktické vybavenosti. „*Didaktická vybavenost dosti rovnoměrně vzrůstá od nejnižšího ročníku k nejvyššímu*“ konstatuje Průcha na základě daného výzkumu (1998, s. 96). To však platí v rámci základní školy. V učebnicích pro střední školy se tento pravidelný nárůst neprojevuje. I přes to, že zkoumané učebnice byly používány v 80. letech, uvedené zjištění platí i pro učebnice aktuální. Didaktická vybavenost učebnic pro ZŠ by neměla klesnout pod 50 %. V opačném případě je didaktická vybavenost učebnice nedostatečná. To platí i pro didaktickou vybavenost učebnic SŠ.

V závěru analýzy didaktické vybavenosti učebnice interpretujeme zjištěné údaje. Pomocí nich lze zjistit, do jaké míry učebnice využívá či nevyužívá možnosti z existující nabídky jednotlivých strukturních komponentů. Dalším účelem této metody je účel korekční, v rámci kterého lze navrhnout případné úpravy pro zvýšení didaktické vybavenosti učebnic. Tímto způsobem lze provádět také srovnávání hodnocení didaktické vybavenosti jednotlivých učebnic různých ročníků, škol, různých učebnic ve stejném předmětu i ročníku a podobně.

4.5.3.1 Vzorce pro výpočet

Veškeré uvedené vzorce jsou vyjádřeny v procentech (%).

1. Aparát prezentace učiva (E I)

$$E_I = \frac{x}{14} * 100 \quad (1)$$

x	počet skutečně využitých komponentů
14	počet možných komponentů

2. Aparát řízení učení (E II)

$$E_{II} = \frac{x}{18} * 100 \quad (2)$$

x	počet skutečně využitých komponentů
18	počet možných komponentů

3. Aparát orientační (E III)

$$E_{III} = \frac{x}{4} * 100 \quad (3)$$

x	počet skutečně využitých komponentů
4	počet možných komponentů

4. Verbální komponenty (E v)

$$E_V = \frac{x}{27} * 100 \quad (4)$$

x	počet skutečně využitých komponentů
27	počet možných komponentů

5. Obrazové komponenty (E o)

$$E_o = \frac{x}{9} * 100 \quad (5)$$

x	počet skutečně využitých komponentů
9	počet možných komponentů

6. Celkový koeficient didaktické vybavenosti (E)

$$E = \frac{x}{36} * 100 \quad (6)$$

x	skutečně realizované komponenty (E _v + E _o)
36	počet možných komponentů (E _v + E _o)

4.5.4 Metody obsahové analýzy

Při výběru vzdělávacích obsahů je důležité mimo jiné vycházet také ze základních poznatků a systematiky dané vědní disciplíny. V praxi se totiž často stává, že je obtížné rozlišit, které poznatky příslušné vědní disciplíny lze považovat za základní. Tedy za takové, které si musí osvojit každý žák, studující příslušný obor. I to je jedním z důvodů, proč dochází k tak rozmanité tvorbě učebnic. Na základě jisté volnosti ve tvorbě kurikulár-

ních dokumentů (ŠVP) pak mnohdy nastává situace, že učebnice pro stejný obor i ročník jsou v rámci zpracování jejich obsahu velmi odlišné. I proto je důležité provádět analýzu obsahu učebnic.

V praxi se k hodnocení učebnic zpravidla využívá dvou, či více metod, v závislosti na požadavcích a způsobu prováděného výzkumu. V tom nás utvrzuje i Sikorová (in Maňák, Knecht 2007, s. 31), která konstatuje, že mezi dvě nejvyužívanější techniky k hodnocení učebnic za účelem výběru se využívá technika aplikace vzorců čtivosti a používání rastrů, nebo li seznamu hodnotících kritérií. Jako jednu z metod, řazenou mezi vzorce čtivosti, lze považovat metodu hodnocení didaktické vybavenosti, která byla již uvedena výše. Ta je učiteli často využívána zejména kvůli plynulejšímu průběhu aplikace v praxi a časové dostupnosti, na rozdíl od metod jako jsou například sémantická koherence. Pro aplikaci seznamu hodnotících kritérií lze využít seznam vytvořený a doporučený odborníky, popřípadě lze jednotlivá kritéria v seznamu doplnit či vypustit, v závislosti na povaze analyzované učebnice a v závislosti na požadovaných výstupech výzkumu. Vhodně vytvořený či upravený seznam hodnotících kritérií práci učiteli při problematice výběru vhodné učebnice pro výchovně vzdělávací proces velmi usnadní.

Na základě teoretické analýzy problematiky kritérií pro hodnocení učebnic a zejména na základě výsledků ověřování důležitostí kritérií podle názoru učitelů základních a středních škol Sikorová a kolektiv (2007) navrhli seznam hodnotících kritérií, uvedený níže, kterého bude využito v praktické části práce.

4.5.4.1 Seznam hodnotících kritérií dle rastru

Daný rastr obsahuje 13 shluků, nebo-li kategorií. Každá z kategorií obsahuje podotázky, na které lze vybrat jednu ze tří odpovědí. Množné odpovědi jsou *ano*, *částečně* a *ne*. Na základě odpovědi pak každá podotázka a příslušná kategorie obdrží počet bodů, udělený z maximálního možného počtu bodů dané kategorie. Sumarizací bodů jednotlivých kategorií získáme výsledné podklady pro ověření, zda analyzovaná učebnice splňuje stanovené požadavky. Maximální počet bodů, které může učebnice získat dle seznamu hodnotících kritérií bez jejich úpravy či vypuštění některé z kategorií, je 112. Minimální počet bodů, který by měla získat každá učebnice, vhodná pro využití ve výuce je 70 bodů. Pokud celková hodnota učebnice klesne pod 70 bodů, učebnice se jeví jako nepřijatelná.

Tab. 1 Seznam hodnotících kategorií s bodovým ohodnocením

KATEGORIE	BODY	
	MAXIMUM	DOPORUČENÉ MINIMUM
I. Přehlednost	12	12
II. Přiměřená obtížnost textu a rozsah učiva	12	12
III. Odborná správnost	12	12
IV. Motivační charakteristiky	10	5
V. Řízení učení	10	5
VI. Obrazový materiál	10	5
VII. Shoda s kurikulárními dokumenty	8	4
VIII. Cena (dostupnost učebnice)	8	4
IX. Ergonomické a typografické vlastnosti	8	4
X. Doplnkové texty a materiály	6	3
XI. Diferenciace učiva a úloh	6	3
XII. Hodnoty a postoje	6	3
XIII. Zpracování učiva	4	-
CELKEM	112	72

Zdroj: Vlastní dle Sikorové (in Maňák, Knecht 2007, s. 38)

V kategoriích Přehlednost, Přiměřená obtížnost textu a rozsah učiva a v kategorii Odborná správnost by učebnice měla dosáhnout maximálního možného počtu bodů. Stejně tak by měla dosáhnout plného počtu bodů u druhé podotázky „*Učebnice prezentuje menšiny, rasy, náboženské skupiny, národnosti a pohlaví bez stereotypu a předsudků*“ z kategorie Hodnoty a postoje. Přehled jednotlivých kritérií příslušné kategorie a bodové ohodnocení jednotlivých odpovědí je uveden v příloze A.

4.5.5 Hodnocení učebnic podle MŠMT

Na vydavatele, který se rozhodne vydat učebnici, jenž má být využívána ve výchovně vzdělávacím procesu a zapsaná v seznamu učebnic, které získali schvalovací doložku, se

mimo jiné vztahují kritéria hodnocení dané učebnice vytvořená MŠMT. Tato kritéria byla stanovena v souladu se zákonem a jsou hodnocena pomocí formuláře. Tento formulář je uveden v příloze C.

Jak je z formuláře patrné, učebnice musí proto, aby obdržela schvalovací doložku, získat kladné hodnocení ve čtyřech uvedených oblastech, a to:

- Celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a rámcovými vzdělávacími programy;
- Odborná správnost obsahu učebnice;
- Přiměřenost učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků;
- Metodické a didaktické zpracování učebnice.

Oblast Celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a RVP je sestavena z otázek, na které vybereme jednu z možností odpovědi, a to ano či ne. V uvedených zbývajících oblastech bude na otázky (podmínky) uvedena odpověď pomocí slovního vyjádření, což je pro tyto kategorie nezbytné. Každá z kategorií pak bude celkově zhodnocena, a pokud bude třeba, bude doplněna o případné připomínky.

5 Praktická část a výsledky práce

Pro praktickou část bakalářské práce byly analyzované učebnice označené zkratkami *učebnice A* a *učebnice B*, kvůli snadnější manipulaci a přehlednějším výsledkům práce. Toto označení je zcela náhodné a neupřednostňuje žádnou z daných učebnic. Nejprve byla provedena recenze každé z učebnic a následně byly obě učebnice analyzované ze stejných hledisek.

Učebnice A

- NÁDBĚLA, Josef. *Deseti prsty na klávesnici*. 2.vyd. Computer Media, 2009, 128 s. ISBN 978-80-7402-014-8

Učebnice B

- KROUŽEK, Jiří a Olga KULDOVÁ. *Písemná a elektronická komunikace pro SŠ a veřejnost 1*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 2008, 144 s. ISBN 80-7168-836-3

5.1 Učebnice A

5.1.1 Základní informace

Název:	Deseti prsty na klávesnici (výuka v praxi)
Autoři:	Josef Nádběla
Nakladatelství:	Computer Media s.r.o., Kralice na Hané, 2009, 2. vydání
Počet stran:	128
ISBN:	978-80-7402-014-8
Formát:	A4
Doporučená cena:	220 Kč
Schvalovací doložka:	nemá

5.1.2 Recenze

Analyzovaná učebnice je určena pro žáky ve věku od 12 let, pro studenty všech středních škol, účastníky rekvalifikačních kurzů a také všechny zájemce, kteří si chtějí zdokonalit komunikaci s počítačem prostřednictvím desetiprstové hmatové metody. Autor se

vydáním této knihy pokouší vyplnit chybějící mezeru ve vzdělávacím procesu a umožnit všem uvedeným případným zájemcům obratně a spolehlivě klávesnici ovládat.

Obsah učebnice tvoří úvod, vysvětlivky k prvkům, které jsou v knize používány, a seznámení s počítačovou klávesnicí a textovými editory. Poté následují jednotlivé lekce, kterých je v učebnici obsaženo celkem 50. První lekce je pojata jako lekce úvodní, kdy je uživatel učebnice seznámen se základními zásadami, které je při psaní všemi deseti nutné dodržovat. Dle autora mezi tyto zásady patří správný prstoklad, vhodné procvičení prstů před psaním, každý den desetiprstovou hmatovou metodu procvičovat a ve svém úsilí v žádném případě nepolevovat.

První lekce obsahuje pokyny spolu s obrázky ke správnému procvičení prstů. Uživatel je dále blíže informován o klávesnici a o standardním rozložení znaků, s čímž souvisí správný prstoklad. Autor v této lekci také připomíná důležitost vhodné polohy těla při psaní na klávesnici, důležitost vhodného umístění monitoru a dodržování ostatních souvisejících zásad a pravidel. Následující lekce, tedy lekce 2. – 50., jsou zaměřené na nácvič jednotlivých písmen, znaků, kláves, interpunkčních a diakritických znamének. Tyto lekce jsou uspořádány ve vzájemné návaznosti a logickém pořadí. V každé z lekcí autor uvádí cíl dané lekce, poté následuje krátký úvod a na něj navazuje samotný nácvič. Každá z lekcí obsahuje také příslušný úkol, který má uživatel splnit. Téměř všechny lekce doplňují cviky zaměřené na různé části těla, které slouží jednak k uvolnění a protažení, což je u činnosti psaní všemi deseti prsty velmi důležité, a také slouží ke zpestření výuky. Autor každou z lekcí ukončuje závěrem, který mimo jiné obsahuje také prostor pro poznámky a vlastní náměty ze strany uživatele. V závěru učebnice autor uvádí do slov spolu s rozloučením pro potencionální uživatele. V učebnici je v závěru obsaženo také šest příloh, a to Hodnocení testů, Testy, Výtah důležitých pravidel z normy ČSN 01 6910, Malý slovníček pojmů, Jak psát speciální znaky a jako poslední Seznam cviků (relaxačních). Tyto přílohy slouží jako doplňující podklady pro zkvalitnění výuky.

Estetické hledisko učebnice na první pohled kazí motivační ilustrace, nacházející se na přední straně obálky. Ilustrace v podobě klávesnice a na ni píšících rukou je rozmazaná. Autor se pravděpodobně pokoušel v rámci této ilustrace zachytit ruce jedince, který velmi obratně ovládá psaní všemi deseti prsty, nicméně aplikace tohoto záměru je ve výsledku spíše negativní. Z hlediska poutavosti a využití barev je barevný pouze obal učebnice, což může po otevření učebnice u mnohých zájemců budit také negativní dojem. Avšak vzhledem k tomu, že je učebnice určena především k nácvič desetiprstové hmatové metody, jedním z možných důvodů daného zpracování je snaha o zamezení rušivých prvků při opisu. Jako další možný důvod se jeví finanční náročnost. Estetické hledisko doplňuje spirálová vazba, která je u učebnic pro Písemnou a elektronickou ko-

munikaci nezbytná. Díky ní se uživatelům učebnice při opisech či rychlostních cvičení efektivně pracuje. Nevýhodu této vazby lze spatřit v kratší životnosti oproti vazbě klasické.

Tím se dostáváme k hledisku technickému. Obal učebnice tvoří lesklý, tvrdý papír, který se jeví jako odolný například vůči pošpinění či polití, avšak vůči roztržení odolný není. Z hlediska grafického zpracování jsou v učebnici veškeré prvky jasně a zřetelně odděleny. Pro běžný text je použito písmo Times New Roman, pro text určený k opisu je vhodně voleno písmo Courier New, které se nejčastěji využívá při nácvičku psaní všemi deseti prsty, a to kvůli vzdálenosti jednotlivých slov a znaků. Názvy jednotlivých lekcí jsou tučně zvýrazněny. Stejně tak jsou zvýrazněné důležité pojmy. Některé z textů jsou doprovázeny zvýrazněnými rámečky, v rámci kterých může být obsažena poznámka, tip, upozornění či text k zapamatování.

Celkově učebnice působí jako vhodná pro výuku.

5.2 Učebnice B

5.2.1 Základní informace

Název:	Písemná a elektronická komunikace pro SŠ a veřejnost 1
Autoři:	Jiří Kroužek Olga Kuldová
Nakladatelství:	Fortuna, 2008, 2. vydání
Počet stran:	144
ISBN:	80-7168-836-3
Formát:	A4
Doporučená cena:	125 Kč
Schvalovací doložka:	schválilo MŠMT ČR dne 25. 6. 2002

5.2.2 Recenze

Analyzovaná učebnice je určena pro žáky středních škol oboru Obchodní akademie a byla zpracována dle požadavků platné učební osnovy předmětu Písemná a elektronická komunikace daného oboru. Autoři učebnice doufají, že bude tato publikace vyhovovat jak žákům, tak učitelům. Vzhledem k tomu, že výuka s učebnicí je i ve zmíněném předmětu stále nezbytná, autoři se tedy prostřednictvím dané učebnice snaží přispět

k přípravě žáků pro plynulý výkon desetiprstové hmatové metody v praxi a bezproblémovému vykonání státní zkoušky z daného předmětu. K učebnici dále doporučují využívat výukový program ATF (All Ten Fingers), který respektuje osnovy MŠMT a je v souladu s mezinárodními pravidly INTERSTENO. Na učebnici dále navazují díly Písemná a elektronická komunikace pro SŠ 2 a Písemná a elektronická komunikace pro SŠ 3 od stejných autorů.

Obsah učebnice tvoří předmluva, úvod, a jednotlivé kapitoly s názvy Návčik písmen a znamének I, Návčik písmen a znamének II, Návčik písmen a znamének III, Číslice a značky, Vypracování tabulek v MS Word 2000, Vypracování tabulek na elektronickém psacím stroji, Zvyšování přesnosti a rychlosti psaní, Normalizovaná úprava obchodních a úředních dopisů, Psaní podle diktátu, Zvyšování rychlosti a přesnosti psaní II a v závěru učebnice autoři uvádějí seznam použité literatury.

V úvodu učebnice autoři popisují osobní počítače, elektronické psací stroje, a také příslušenství, které k daným typům náleží. Dále uvádějí podmínky racionálního ovládní klávesnice, mezi něž řadí péči o osobní počítač, ergonomické zásady a ochranu zdraví, psychologické nároky a nezapomínají zmínit vhodnou přípravu pracoviště. V zápětí následuje uvedený postup, jak správně zahájit práci s textovým editorem či elektronickým PS. V závěrečné části úvodu autoři uvádějí to nejdůležitější, tedy jak si osvojit desetiprstovou hmatovou metodu. Popisují, jak správně umístit a držet ruce, jakým způsobem řádkovat, a výklad doplňují názornými ilustracemi. Učebnice obsahuje celkem 11 kapitol. Jednotlivé kapitoly (2. – 6.) jsou rozděleny na podkapitoly, v rámci kterých si žáci osvojují návčik jednotlivých kláves a znaků. V každé z podkapitol je vždy uvedeno, jaké konkrétní znaky si žáci po prostudování dané podkapitoly osvojí. Poté následuje stručný výklad, základní návčik, návčik skupiny slov a v pokročilejších lekcích návčik vět, větých úseků a souvislý text, určený k opisu. Autoři většinu lekcí doplňují o poznatky, v rámci kterých je uvedeno, jak s textem pracovat a jak v textovém editoru nastavit určité požadavky. Učebnice obsahuje také úkoly, texty, určené k procvičení a souhrnná cvičení. Ty však nejsou u každé podkapitoly. Kapitola 7. je určená k návčiku vypracování tabulek různých druhů a typů. Kapitola 8. a kapitola 11. slouží k návčiku zvýšení přesnosti a rychlosti psaní. V rámci těchto kapitol jsou obsaženy pouze souvislé texty, určené k opisu. A to nejen v jazyce českém, ale i anglickém či německém. 9. kapitola se týká návčiku úpravy obchodních a úředních dopisů a 10. kapitola poučuje o zásadách při psaní diktátu a o diktafonech. Všechny obsažené kapitoly, respektive podkapitoly, jsou ve vzájemné a logické návaznosti. V samotném závěru učebnice autoři uvádějí seznam použité literatury, seznam souvisejících norem a seznam souvisejících zákonů.

Z estetického hlediska je učebnice na první pohled barevná, poutavá a z ilustrace, uvedené na přední straně obálky je ihned jasné, čemu se má žák prostřednictvím této publikace naučit. Využití barev však autoři aplikovali pouze pro obal učebnice. Jak již bylo uvedeno při recenzi učebnice A, vzhledem k tomu, že je učebnice určena především k nácviку desetiprstové hmatové metody, jedním z možných důvodů daného zpracování je snaha o zamezení rušivých prvků při opisu, popřípadě finanční náročnost.

Estetické hledisko podtrhuje spirálová vazba, která, jak už bylo také zmíněno, je u učebnic pro Písemnou a elektronickou komunikaci nezbytná. Obal učebnice tvoří lesklý, tvrdý a odolný papír. Z technického hlediska je učebnice tedy vhodně pojata. Grafické prvky učebnice jsou zřetelně odděleny. Pro běžný text je použito písmo Times New Roman, pro text určený k opisu je vhodně voleno písmo Courier New. Názvy jednotlivých kapitol jsou tučně zvýrazněny, stejně tak důležité pojmy v rámci výkladových a doplňujících textů. Při vysvětlování funkcí jednotlivých znaků klávesnice autoři text vždy doplňují autentickým vyobrazením daného znaku.

Celkově učebnice budí dobrý dojem a jeví se jako vhodná pro výchovně vzdělávací proces.

5.3 Hodnocení didaktické vybavenosti učebnic

Jako jedna z metod, pomocí kterých jsou dané učebnice analyzovány, byla aplikována metoda měření didaktické vybavenosti. Pomocí ní je u daných učebnic zjišťováno, zda obsahují jednotlivé didaktické komponenty z celkového počtu 36 možných komponentů. V následujícím textu jsou uvedené výsledky analýzy učebnice A i analýzy učebnice B z hlediska didaktické vybavenosti a výsledky jsou rozděleny do třech kategorií podle jednotlivých aparátů, jež zaštiťují příslušné verbálních a obrazové komponenty. Kategorie jsou tedy verbální a obrazové komponenty aparátu prezentace učiva, dále verbální a obrazové komponenty aparátu řídicího a verbální komponenty aparátu orientačního. Při výpočtu didaktické vybavenosti bylo postupováno podle příslušných vzorců (1- 6) uvedených v teoretické části práce.

V rámci verbálních komponent u aparátu prezentace učiva učebnice A neobsahuje výkladový text zpréhledněný, shrnutí učiva k celému ročníku a shrnutí učiva k předchozímu ročníku. Učebnice B obsahuje výkladový text zpréhledněný, ovšem shrnutí učiva k předchozímu či celému ročníku také neobsahuje. Je však nutné podotknout, že se jedná o učebnice určené pro první ročník středních škol, potažmo o učebnice, prostřednictvím které přicházejí její uživatelé s desetiprstovou hmatovou metodou do kon-

taktu poprvé. Učebnice tedy v rámci svého charakteru nemá nač navazovat. Tento nesplněný požadavek je proto u analyzovaných učebnic brán jako nedůležitý. Stejně tak shrnutí učiva k celému ročníku je u typu daných učebnic problematické. Zbývající verbální komponenty daného aparátu učebnice A obsahuje. U učebnice B některé z podkapitol také obsahují poznámky a vysvětlivky, avšak v omezeném množství. Na rozdíl od učebnice A Poznámky v učebnici B nejsou nijak zvýrazněné, tzn. nejsou uvedené odlišným písmem, nejsou obsažené v rámečku a ani jim autoři neudělili speciální znak či symbol, pro lepší orientaci, což by bylo vhodné napravit. Podtexty k vyobrazením jsou v učebnici B obsaženy zejména při snaze seznámit uživatele učebnice s klávesnicí. Publikace B neobsahuje také slovníček pojmů, cizích slov aj. To však autoři vyřešili tím, že v případě potřeby objasňují neznámé pojmy jednotlivých lekcí v rámci výkladového textu.

Z obrazových komponent aparátu prezentace učiva učebnice A obsahuje naukové ilustrace a fotografie. Naukové ilustrace jsou zobrazeny u každé lekce, a to formou klávesnice a na ní vyznačených znaků, které si má žák nácvikem v dané lekci osvojit. Fotografie, zobrazené v učebnici se týkají fyzických cviků určených k relaxaci a zdravému pohybu. Učebnice B obsahuje pouze naukové ilustrace. Umělecké ilustrace, fotografie, mapy, kartografy, plánky aj. učebnice postrádá. Stejně tak učebnice A neobsahuje umělecké ilustrace, mapy, kartografy aj. V daných publikacích také není využito barevného odlišení obrazových komponent. Tím, že je využito pouze černé a bílé barvy (popř. různých odstínů šedé) učebnice ztrácejí na poutavosti i na přehlednosti. Vzhledem k typům učebnic však chybějící obrazové komponenty aparátu prezentace učiva nejsou natolik významné jako například u učebnic zeměpisu, marketingu či somatologie.

Aparát prezentace učiva učebnice A obsahuje celkem 8 komponent z maximálního možného počtu 14 komponent. Z toho 6 komponent z možného počtu 9 komponent z hlediska verbálního zastoupení a dále 2 komponenty z maximálního možného počtu 5 komponent z hlediska obrazového zastoupení obsaženého v učebnici. Daný aparát dosahuje 57,14 % z možných 100 %.

Aparát prezentace učiva učebnice B obsahuje celkem 6 komponent z maximálního možného počtu 14 komponent. Z toho 5 komponent z možného počtu 9 komponent z hlediska verbálního zastoupení a dále 1 komponent z maximálního možného počtu 5 komponent z hlediska obrazového zastoupení obsaženého v učebnici. Daný aparát dosahuje 42,86 % z možných 100 %, což je v rámci zkoumaných komponentů učebnice B nejhorší výsledek.

Tab. 2 Aparát prezentace učiva – verbální a obrazové komponenty učebnic

APARÁT PREZENTACE UČIVA	Rozhodnutí o obsahu	
	Učebnice A	Učebnice B
Verbální komponenty		
Výkladový text prostý	ANO	ANO
Výkladový text zpřehledněný (tabulky aj.)	NE	ANO
Shrnutí učiva k celému ročníku	NE	NE
Shrnutí učiva k tématům	ANO	NE
Shrnutí učiva k předchozímu ročníku	NE	NE
Doplňující texty	ANO	ANO
Poznámky a vysvětlivky	ANO	ANO
Podtexty k vyobrazením	ANO	ANO
Slovníček pojmů, cizích slov aj.	ANO	NE
Obrazové komponenty	Učebnice A	Učebnice B
Umělecká ilustrace	NE	NE
Nauková ilustrace (schematické kresby aj.)	ANO	ANO
Fotografie	ANO	NE
Mapy, kartografy, plánky, grafy, diagramy aj.	NE	NE
Obrazová prezentace barevná (použití nejméně 1 barvy odlišné od barvy běžného textu)	NE	NE
Celkové hodnocení	8/14	6/14

Zdroj : Vlastní

V rámci verbálních komponent aparátu řídicího učení neobsahuje učebnice A ani učebnice B návod k práci s učebnicí, otázky a úkoly k celému, ani k předchozímu ročníku (opakování). Ostatní verbální komponenty, náležící danému aparátu jsou v učebnici A obsaženy. V úvodu učebnice A se autor snaží její uživatele stimulovat, a to prostřednictvím informací (historických i aktuálních) o psacích strojích, klávesnicích či systému rozložení znaků na klávesnici. Uživatele také motivuje tím, že pokud se naučí ovládat metodu psaní všemi deseti prsty, ušetří mimo jiné spoustu času, studenti si snadněji a rychleji připraví studijní materiály, nezaměstnaní získají větší šanci sehnat práci a podobně. Úkoly komplexnější povahy se v rámci dané učebnice týkají především fyzických cviků určených k protažení těla, avšak v rámci nich autor učebnice uvádí podrobné instrukce. Učebnice B navíc neobsahuje také odlišení úrovní učiva, jelikož je po žácích vy-

žadováno osvojit si prostřednictvím dané učebnice veškeré obsažené učivo. To se však autoři snaží částečně kompenzovat množstvím úloh a jejich obtížností v jednotlivých podkapitolách. Pokud žáci splní základní požadavky, mohou navíc využívat nácviku prostřednictvím výukového programu ATF. Vyjádření cílů učení pro žáky je v učebnici B obsaženo tak, aby žák pochopil, že se jedná o cíl dané podkapitoly, nicméně dané vyjádření není zaštitěno nadpisem Cíl/e, jak je tomu u učebnice A. Zbývající verbální komponenty, náležící danému aparátu jsou v učebnici B také obsaženy.

Z obrazových komponent aparátu řídicího učení není u obou učebnic užito zvláštní barvy pro určité části verbálního textu a také není využita přední či zadní strana obálky pro schémata a tabulky. Nevyužití možnosti užít odlišné barvy opět učebnicím ubírá na poutavosti a přehlednosti, jako u aparátu prezentace učiva. Autor učebnice A věnoval přední a zadní stranu obálky motivační ilustraci v podobě klávesnice. Zadní strana obsahuje navíc informace o nakladatelství a proslov autora. Vnitřní strany obálky zůstávají bílé. Přední stranu obálky učebnice B její autoři také věnovali motivační ilustraci, a to v podobě klávesnice, myši a monitoru. Ta je však spíše v pozadí a do popředí je umístěn text v rámci stručných bodů, informujících o obsahu učebnice. Vnitřní strany obálky zůstávají také bílé. U obou učebnic je vhodně užito písmo Courier New pro texty, které jsou určené k nácviku a opisu, a pro ostatní texty je užito písmo Times New Roman. U učebnice B autoři ne příliš vhodně volili grafické symboly. Pokud se text v učebnici týká MS Wordu, autoři učebnice používají zkratku W. Text, týkající se elektronických psacích stojů je označen symbolem E, a části určené psacím strojům jsou označeny symbolem PS. Tyto symboly jsou však v textu špatně viditelné, jelikož nejsou nikterak zvýrazněné a z vizuálního hlediska jsou hůře pochopitelné. Oproti tomu grafické symboly, označující jisté prvky (Poznámka, Tip, Upozornění, Pamatujte) u učebnice A jsou přehledné a snadno vizuálně pochopitelné.

Aparát řídicí učení učebnice A obsahuje celkem 13 komponent z maximálního možného počtu 18 komponent. Z verbálních komponent je obsaženo 11 z možných 14 komponent a z obrazových komponent jsou v učebnici obsaženy 2 z možných 4 komponent. Aparát řídicí učení dosahuje 72,22 % z možných 100 %, což je nejvíce ze všech zkoumaných aparátů. Učebnice tedy využívá možností aparátu řídicího učení ve velkém rozsahu.

Aparát řídicí učení učebnice B obsahuje celkem 12 komponent z maximálního možného počtu 18 komponent. Z verbálních komponent je obsaženo 10 z možných 14 komponent a z obrazových komponent jsou v učebnici obsaženy 2 z možných 4 kom-

ponent. Aparát řídicí učení dosahuje 66,67 % z možných 100 %, což je ze všech zkoumaných aparátů nejvíce.

Tab. 3 Aparát řídicí učení – verbální a obrazové komponenty učebnic

APARÁT ŘÍDÍCÍ UČENÍ	Rozhodnutí o obsahu	
	Učebnice A	Učebnice B
Verbální komponenty		
Předmluva	ANO	ANO
Návod k práci s učebnicí	NE	NE
Stimulace celková (podněty k zamyšlení, otázky aj. před celkovým učivem ročníku)	ANO	ANO
Stimulace detailní (podněty k zamyšlení, otázky aj. před nebo v průběhu lekcí, témat)	ANO	ANO
Odlišení úrovní učiva (základní – rozšiřující, povinné – nepovinné, apod.)	ANO	NE
Otázky a úkoly za témata, lekcemi	ANO	ANO
Otázky a úkoly k celému ročníku (opakování)	NE	NE
Otázky a úkoly k předchozímu ročníku (opakování)	NE	NE
Instrukce k úkolům komplexnější povahy (návody k pokusům, laboratorním pracím)	ANO	ANO
Náměty pro mimoškolní činnost s využitím učiva (aplikace)	ANO	ANO
Explicitní vyjádření cílů učení pro žáky	ANO	ANO
Prostředky, nebo instrukce k sebehodnocení pro žáky (testy a jiné způsoby)	ANO	ANO
Výsledky úkolů a cvičení	ANO	ANO
Odkazy na jiné zdroje informací	ANO	ANO
Obrazové komponenty	Učebnice A	Učebnice B
Grafické symboly vyznačující určité části textu (poučky, cvičení aj.)	ANO	ANO
Užití zvláštní barvy pro určité části verbálního textu	NE	NE
Užití zvláštního písma pro určité části verbálního textu	ANO	ANO
Využití přední nebo zadní obálky pro schémata, tabulky aj.	NE	NE
Celkem	13/18	12/18

Zdroj: Vlastní

Aparát orientační, skládající se pouze z verbálních komponent, je v učebnici A zastoupen prostřednictvím obsahu a prostřednictvím lekcí (celkem 50), které člení učebnici na jednotlivé části. V učebnici chybí rejstřík a marginálie, výhmaty či živá záhlaví. Aparát orientační u učebnice A dosáhl nejhoršího hodnocení v rámci zkoumaných aparátů, a to 2 z možných 4 komponent, tedy 50,00 %. Aparát orientační učebnice B je zastoupen prostřednictvím obsahu a prostřednictvím 11 kapitol, z nichž každá obsahuje související podkapitoly, čímž je učebnice také přehledně členěna. V učebnici B také chybí rejstřík a marginálie, výhmaty či živá záhlaví. Aparát orientační obsahuje celkem 2 komponenty z možných 4, čímž dosáhl zastoupení v učebnici z 50,00 %.

Tab. 4 Aparát orientační – verbální komponenty učebnic

APARÁT ORIENTAČNÍ Verbální komponenty	Rozhodnutí o obsahu	
	Učebnice A	Učebnice B
Obsah učebnice	ANO	ANO
Členění učebnice na tematické bloky, kapitoly, lekce	ANO	ANO
Marginálie, výhmaty, živá záhlaví aj.	NE	NE
Rejstřík (věcný, jmenný, smíšený)	NE	NE
Celkem	2/4	2/4

Zdroj: Vlastní

Zkoumaná učebnice A obsahuje 23 komponent z celkového počtu 36 možných komponent. Koeficient didaktické vybavenosti (E) analyzované učebnice tedy dosahuje 63,89 % z možných 100 %. Na základě toho lze považovat celkové hodnocení analýzy didaktické vybavenosti učebnice za pozitivní a průměrné. Z hlediska zkoumaných aparátů, obsažených v učebnici, nejlépe obstál aparát řídicí učení, který dosáhl 72,22 %. Oproti tomu nejhůře obstál aparát orientační, který je v učebnici zastoupen z pouhých 50,00 %. Z hlediska celkového zastoupení verbálních a obrazových komponent učebnice mnohem lépe obstály komponenty verbální s hodnotou 70,37 %, což je velmi pozitivní. Oproti tomu obrazové komponenty získaly pouhých 44,44 %, což je podprůměrné a nevyhovující. V rámci obrazových komponent dané učebnice je tedy co zlepšovat.

Zkoumaná učebnice B obsahuje 20 komponent z celkového počtu 36 možných komponent. Koeficient didaktické vybavenosti (E) analyzované učebnice tedy dosahuje 55,56 % z možných 100 %. Na základě toho lze považovat celkové hodnocení analýzy didaktické vybavenosti učebnice za dostačující, ale blíží se k podprůměrnosti (50,00 %). Z hlediska zkoumaných aparátů, obsažených v učebnici, nejlépe obstál aparát řídicí učení, který dosáhl 66,67 %. Oproti tomu nejhůře obstál aparát prezentace učiva,

který je v učebnici zastoupen z pouhých 42,86 %. Z hlediska celkového zastoupení verbálních a obrazových komponent učebnice mnohem lépe obstály komponenty verbální s hodnotou 62,97 %, což je pozitivní. Oproti tomu obrazové komponenty získaly pouhých 33,34 %, což je značně podprůměrné a nevyhovující.

Jak je patrné, ze zkoumaných učebnic obstála z hlediska didaktické vybavenosti lépe učebnice A, a to v rámci většiny zkoumaných aparátů (aparát orientační dosáhl stejného hodnocení u obou učebnic), tedy i didaktické vybavenosti celkově. O celkových výsledcích didaktické vybavenosti daných učebnic informuje následující tabulka.

Tab. 5 Celkové výsledky analýzy didaktické vybavenosti učebnic

KOEFIČIENT	VYPOČÍTANÁ HODNOTA	
	UČEBNICE A	UČEBNICE B
E _I – aparát prezentace učiva	57,14 %	42,86 %
E _{II} – aparát řídicí učení	72,22 %	66,67 %
E _{III} – aparát orientační	50,00 %	50,00 %
E _V – verbální komponenty celkem	70,37 %	62,97 %
E _O – obrazové komponenty celkem	44,44 %	33,34 %
E – koeficient didaktické vybavenosti	63,89 %	55,56 %

Zdroj: Vlastní

5.4 Hodnocení učebnic dle rastru

Jako další z aplikovaných metod pro analýzu učebnic byla volena metoda obsahové analýzy s využitím rastru. Učebnice byly hodnoceny z hlediska celkem 13 kategorií a 34 podotázek. U každé podotázky bylo vybráno, zda učebnice dané požadavky splňuje úplně, částečně, popřípadě nesplňuje vůbec. Na základě rozhodnutí pak byl jednotlivým otázkám přidělen příslušný počet bodů. Podrobný přehled kritérií a bodové ohodnocení jednotlivých podotázek učebnic je uveden v příloze F.

Učebnice A na základě provedené analýzy získala z hlediska jejího obsahu celkem 75,5 bodu z maximálního možného počtu 112 bodů. I když učebnice přesahuje minimální stanovenou hodnotu, tedy 70 bodů, velmi nebezpečně se k této spodní hranici blíží. Dalším požadavkem bylo dosažení maximálního možného počtu bodů v kategoriích Přehlednost, Přiměřená obtížnost textu a rozsah učiva a v kategorii Odborná správnost. Kategorie Přehlednost a přiměřená obtížnost textu a rozsah učiva získaly plný počet bodů.

Nicméně kategorie Odborná správnost nezískala žádný bod, což není uspokojivé zjištění. Jedním z didaktických požadavků je totiž vyučovat učivo aktuální a odborně správné. Na druhou stranu je nutné zmínit, že se jednalo o odborné poznatky, které nemají na efektivní a vhodné osvojení desetiprstové hmatové metody žádný vliv. Důsledek neaktuálnosti některých z odborných poznatků dopadá v rámci dané učebnice především na samouky, kteří si neověřují aktuálnost prezentovaných odborných poznatků v učebnici a nemá je, na rozdíl od žáků středních škol, na tuto skutečnost kdo upozornit (učitel). Také u podotázky „ *Učebnice prezentuje menšiny, rasy, náboženské skupiny, národnosti a pohlaví bez stereotypu a předsudků*“ učebnice požadavek získat plný počet bodů nesplnila.

Učebnice dosáhla 75,5 bodu z možných 100 bodů, čímž splnila požadavek dosáhnout počtu minimálně 70 bodů. Nesplnila však druhý požadavek, kterým bylo získat plný počet bodů ve výše uvedených kategoriích. Pokud však uvážíme důležitost některých kritérií v podobě podotázek, které učebnice nesplňuje, a také uvážíme jejich vliv při výuce, lze říci, že učebnice z hlediska obsahové analýzy s využitím rastu, obstála.

Učebnice B na základě provedení obsahové analýzy s využitím rastru získala celkem 84 bodů z maximálního možného počtu 112 bodů. Doporučené stanovené minimum tedy učebnice splňuje. V případě druhého požadavku, dosáhnout plného počtu bodů v uvedených kategoriích, učebnice B, stejně jako učebnice A, neuspěla. Ovšem opět jako u učebnice A bereme v potaz zmíněné úvahy, čímž se i učebnice B stala z hlediska obsahové analýzy přijatelnou.

Nyní si uvedeme, z jakých důvodů bylo vybráno, zda jednotlivé učebnice požadavky splňují, nesplňují, či splňují částečně.

V kategorii **Přehlednost** získala učebnice A i učebnice B 12 bodů z maximálního možného počtu 12 bodů. Jednotlivé lekce i jejich části na sebe logicky navazují, stejně tak věty, a učebnice jsou přehledně členěné. Vnitřní struktura obou z učebnic je přehledná.

V kategorii **Přiměřená obtížnost** a rozsah učiva obě učebnice získaly také maximální počet možných bodů, tedy 12 z 12. V učebnici A jednotlivé úkoly autor zadává velmi srozumitelně, stejně tak výklad učiva i shrnutí celé lekce. Vzhledem k tomu, že učebnice neobsahuje příliš výkladového textu (převážná část textu je určena k nácvičku a opisu), nevyskytují se pojmy, které by žák nebyl schopen pochopit. Autoři učebnice B také jednotlivé úkoly zadávají jasně, srozumitelně a v učebnici uvádějí i řešení jednot-

livých úkolů. Výklad učiva je jasný, srozumitelný a doplněný ilustracemi pro lepší přehlednost. V učebnici se vyskytují takové pojmy, které jsou přiměřené věku žáků. V opačném případě jsou dané pojmy autory vysvětleny. Shrnutí jednotlivých podkapitol však učebnice B neobsahuje, což by bylo vhodné doplnit.

V kategorii **Odborná správnost** získala učebnice A 0 bodů. V příloze č. 3 dané učebnice s názvem Výťah důležitých pravidel z normy ČSN 01 6910 autor uvádí některé poznatky, které nejsou zcela odborně správné a neodpovídají současnému stavu vědy a společenské praxe. Autor v této příloze jednak hovoří o normě ČSN 01 6910 jako o normě s názvem *Úprava písemností zpracovaných textovými editory nebo psaných strojem*. Tato norma se však na základě novelizace od poloviny roku 2014 nazývá ČSN 01 6910 (2014) *Úprava dokumentů zpracovaných textovými procesory*, přičemž došlo nejen ke změně názvu normy, ale také k její novelizaci a úpravám. V této příloze autor dále uvádí, jak psát interpunkční znaménka, zkratky, tituly, jednotky, měny, matematické značky, zlomky, desetinná čísla, procenta a promile, rozměry a tolerance, měřítko, průměr, exponent a index, úhlový stupeň, symbol pro slovo číslo, datum a čas, spojení čísla a slova, římské číslice, formátování textu v dokumentu, odstavce a rozměry písemností. Na uvedenou přílohu jsou uživatelé učebnice během nácviku psaní uvedeného výčtu odkazováni, a text určený k opisu se řídí pravidly již neaktuální normy. Některé z odborných poznatků tedy v rámci celé učebnice nejsou aktuální. V teoretické části bakalářské práce je uvedeno, že by učebnice měla v kategorii Odborná správnost získat plný počet bodů, což je 12 z 12. Daná učebnice však v této kategorii neobdržela bod žádný. Učebnice B v dané kategorii nezískala také žádný bod ze stejných důvodů. Je ovšem nutné opět podotknout, že odborné poznatky, které nejsou v obou učebnicích zcela správné, nemají na efektivní a správné osvojení desetiprstové hmatové metody žádný vliv, což je primárním účelem obou učebnic.

Učebnice A v kategorii **Motivační charakteristiky** získala 6,5 bodů z maximálního možného počtu 10 bodů. V učebnici jsou vhodně a přehledně užívány prostředky k řízení pozornosti. Úlohy a otázky jsou pro žáky zajímavé zejména v úvodu učebnice. Dále se úlohy i otázky v podstatě stále opakují. Autor sice v učebnici uvádí, k čemu je osvojení desetiprstové hmatové metody důležité a jak jej lze v praxi využít, avšak velmi stručně. V rámci Poznámky na straně 15 autor uvádí, že se v podstatě v praxi nejedná o psaní deseti, ale devíti prsty. Na straně 17 dále přirovnává výkon uživatele učebnice k výkonu běžce při tréninku a podobně. Autor tedy projevuje snahu propojit učivo s praxí. Z hlediska zajímavosti a návaznosti s praxí je však větší důraz kladen na cviky, které slouží k fyzickému protažení těla. Učebnice B obdržela v rámci kategorie Motivační charakteristiky maximální možný počet bodů, a to 10. Obsažené učivo a především zís-

kané dovednosti jsou o poznání více vztažné k praxi, než je tomu u učebnice A. Úlohy a otázky jsou pro žáky zajímavé v rámci celé učebnice, neopakují se, a také stoupá jejich náročnost. Obě učebnice obsahují grafické prostředky k řízení pozornosti.

V Kategorii **Řízení učení** bylo učebnici A uděleno 7 bodů a učebnici B 8,5 bodu z maximálního možného počtu 10 bodů. Některé úkoly v učebnici A (např. úkol na s. 26, 28) vyžadují více, než jen reprodukci učiva. Žáci mají v rámci daného úkolu vymyslet vlastní slova z písmen, která se již naučili a daná slova zapsat. Úkoly v pokročilejších lekcích se však v učebnici vyskytují zejména v podobě „*Napište si test č. 1 v příloze č. 1 ...*“ a podobně, což žáky k objevování ani přemýšlení nevede. Oproti tomu úlohy v učebnici B jsou stavěné tak, aby žák samostatně řešil problémy a sám objevoval různé poznatky. Objevují se zde úlohy typu : „*Označte první kopii, změňte písmo na Arial, velikost 11 bodů a zarovnejte věty vpravo*“. „*Vsuňte do druhého odstavce následující slova a věty podle vyznačených korekturních znamének.*“ a podobně. Žáci jsou v obou učebnicích vedeni zejména k sebehodnocení v rámci vlastního výkonu a také k uvažování v rámci efektivnějšího nácviku požadovaných znaků. Množství učiva k procvičení a upevnění (i samostatnému) je v učebnicích obsaženo dostatečně. K učebnici B je navíc doporučeno využívat výukového programu ATF, v rámci kterého si žáci také mohou učivo procvičit a upevnit.

V kategorii **Obrazový materiál** získala učebnice A i učebnice B 7 bodů z možných 10. Ilustrace a tabulky, obsažené v učebnicích, jsou jasné, smysluplné a žákům pomáhají porozumět učivu. Tabulky se však v učebnici B objevují velmi zřídka, čteně se objevují pouze ilustrace. Vzhledem ke zpracování obrazového materiálu obou učebnic (nevyužití možnosti barevného zpracování) se však pro žáky mohou jevit jako nepřitažlivé. V daném případě lze ale předpokládat, že autoři nevyužili možnosti barevného odlišení právě kvůli tomu, aby neodpoutávali žákovu pozornost ve chvílích, kdy se žák musí soustředit (např. při rychlopisu). Obrazový materiál obou učebnic je do textu vhodně zasazen a žákům slouží jako efektivní edukační pomůcka.

Obě Učebnice v kategorii **Shoda s kurikulárními dokumenty** získali maximální počet bodů, tedy 8 z 8. Učivo, obsažené v učebnicích je v souladu s kurikulárními dokumenty a cíle výuky jsou prostřednictvím dané učebnice dosažitelné. Učebnice byla porovnávána s RVP, uvedených v příloze F.

V kategorii **Cena (dostupnost učebnice)** bylo učebnici A uděleno 5,5 bodů a učebnici B 8 bodů z maximálního možného počtu 8 bodů. Doporučená cena učebnice A činí 220 Kč, což je v porovnání s cenami ostatních učebnic daného typu téměř dvojnásobek. Ve skutečnosti však lze učebnici koupit i levněji. Doporučená cena učebnice B činí 125 Kč. Doplnkové materiály k oběma učebnicím jsou pro její uživatele dostupné. Mnohé

z nich lze zdarma stáhnout na internetových stránkách (např. časopis Rozhledy, výukový program ATF), popřípadě zakoupit za přiměřené ceny.

V kategorii **Ergonomické a typografické vlastnosti** obdržely obě učebnice 6,5 bodů z možných 8. Velikost a druh písma v učebnicích odpovídá požadavkům. Papír je kvalitní, avšak vazba je použita kroužková. Vzhledem k povaze učebnice je tato vazba nezbytná (aby žákům při nácviu, opisu, rychlopisu a podobně učebnice nepohltila potřebné místo) nicméně na rozdíl od klasické vazby ztrácí na trvalosti.

Z kategorie **Doplňkové texty a textové materiály** získala učebnice A i učebnice B 2 body z maximálního možného počtu 6 bodů. Jako doplňující didaktické prostředky existují k učebnicím výukové programy či soubory textů, určené k nácviu. Autor však v učebnici A, oproti učebnici B, konkrétně žádné doplňující prostředky, kterých by mohl žák využít, nezmiňuje. Pracovní sešit ani k jedné z učebnic vydán nebyl, jelikož učebnice samotná má charakteristiku spíše cvičebnice. Stejně tak příručka pro učitele nebyla k daným učebnicím vydána. U této kategorie Sikorová a kolektiv (2007, s. 35) doporučují minimální získaný počet bodů 3 body. V odpovědích je však vynechána možnost výběru „částečně“, z čehož vyplývá, že lze získat bodů 0, 2, 4 nebo 6. Důvod doporučení autorů tedy není zcela jasný.

Učebnice A v rámci kategorie **Diferenciace učiva a úloh** obdržela 3 body z možných 6 bodů. Každá z lekcí, obsažených v učebnici, obsahuje rozšířený nácvi pro nadanější žáky. Neobsahuje však odlišné úlohy z hlediska obtížnosti. Pokud má být učebnice vhodná pro samostudium (k čemuž je tato učebnice také určena), měla by obsahovat texty s různou úrovní obtížnosti. Učebnice B v této kategorii obdržela také 3 body z možných 6. Učebnice B však neobsahuje rozšiřující učivo, jelikož předpokládaným cílem je prostřednictvím dané učebnice žáky naučit veškerému obsaženému učivu. Rozšířené učivo lze žákům zprostředkovat například pomocí časopisu Rozhledy. Učebnice B obsahuje úlohy různých obtížností, i když nejsou určeny výslovně pro nadprůměrné či podprůměrné žáky.

Z kategorie **Hodnoty a postoje** získala učebnice A 4,5 bodů z možných 6 bodů. Učebnice obsahuje odkaz na právní normy i pravidla slušného chování. V posledních desetiletí je problematika genderové rovnosti stále více diskutována a do popředí zájmu se dostává zejména genderová korektnost. Přímému oslovení se autor v učebnici snaží vyhnout. Využívá proto druhé osoby plurálu (vy). Zobrazení mužů a žen však za zcela genderově korektní považovat nelze. V učebnici se vyskytují pouze ilustrace a fotografie, zobrazující ženské pohlaví. V učebnici B se vyskytuje pouze jedna ilustrace, zobrazující člověka, na které je zobrazeno ženské pohlaví. V tomto případě není zcela relevantní hovořit o vyváženosti či nevyváženosti genderového zobrazení, nicméně mužské pohlaví

v učebnici zobrazeno není. Stejně jako u učebnice A využívají autoři učebnice B pro oslovení žáků druhou osobu plurálu. Učebnice B v této kategorii získala 6 bodů, což je maximálně možný počet.

V rámci kategorie **Zpracování učiva** získala učebnice A 1,5 bodu z maximálního možného počtu 4 bodů. Odborný obsah v učebnici není striktně prezentován a vázán k jednomu konkrétnímu oboru. Lze tedy říci, že je prezentován v rámci více oborů. Lekce, prezentované v učebnici, zahrnují nácvik všech znaků, nacházejících se na klávesnici, které si uživatel učebnice může více upevnit prostřednictvím opisu, rozšířeného nácviku či testů. Učivo ale do hloubky prezentované není. Učebnice také postrádá prezentaci některých poznatků z různých úhlů pohledu či perspektiv. Vysvětlení, proč je nutné se učit určité poznatky a dovednosti je sice v učebnici uvedeno, ale velmi stručně (s. 99). Učebnice B v této kategorii obdržela 3 body ze 4. Na rozdíl od učebnice A autoři prezentují některé poznatky z různých úhlů pohledu, tedy z pohledu uživatele počítače, psacího stroje a podobně. V učebnici B na rozdíl od učebnice A není ani stručně vysvětleno, z jakých důvodů je nutné se učit určité poznatky. Naopak v rámci učiva je v publikaci B obsaženo mnohem více poznatků.

Tab. 6 Seznam hodnotících kritérií s uděleným bodovým ohodnocením učebnicím

KATEGORIE	BODY		ZÍSKANÉ BODY	
	MAXIMUM	MINIMUM	UČEBNICE A	UČEBNICE B
I. Přehlednost	12	12	12	12
II. Přiměřená obtížnost textu a rozsah učiva	12	12	12	12
III. Odborná správnost	12	12	0	0
IV. Motivační charakteristiky	10	5	6,5	10
V. Řízení učení	10	5	7	8,5
VI. Obrazový materiál	10	5	7	5
VII. Shoda s kurikulárními dokumenty	8	4	8	8
VIII. Cena (dostupnost učebnice)	8	4	5,5	8
IX. Ergonomické a typografické vlastnosti	8	4	6,5	6,5
X. Doplnkové texty a materiály	6	3	2	2
XI. Diferenciace učiva a úloh	6	3	3	3
XII. Hodnoty a postoje	6	3	4,5	6
XIII. Zpracování učiva	4	-	1,5	3
CELKEM	112	72	75,5	84

Zdroj: Vlastní

5.5 Hodnocení učebnic dle MŠMT

Jako poslední metoda pro analýzu učebnic byla volena metoda hodnocení podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k postupu a stanoveným podmínkám pro udělování a odnímání schvalovacích doložek učebnicím a učebním textům. Hodnotící formulář (viz. příloha C) byl pro přehlednost rozdělen do čtyř tabulek, dle příslušných kategorií, přičemž v následující části bakalářské práce je u hodnocení každé z učebnic uvedena pouze první tabulka (kategorie Celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a RVP). Zbývající tři tabulky jsou uvedené v příloze D a E. Z daného formuláře byly vynechány organizační pokyny a dále bod 1.7 z první skupiny hodnocení, jelikož se

tento bod týká pouze učebnic cizích jazyků. V rámci posuzování učebnice z genderového hlediska bylo přihlíženo k propracovanému souboru kritérií, vydaného roku 2004, jehož autory jsou Valdřová, Smetáčková – Moravcová, Knotková – Čapková. Seznam daných kritérií je hodnotiteli učebnic, určených MŠMT, při hodnocení učebnic z genderového hlediska běžně využíván. Pro vyjádření k hledisku vzdělávacích cílů, očekávaných výstupů a klíčových kompetencí bylo využito RVP, uvedených v příloze F.

Analyzovaná učebnice A v současné době nemá schvalovací doložku. Není známo, zda autor dané učebnice o udělení schvalovací doložky někdy žádal, či nikoliv. Jak je však z následující tabulky a z formuláře uvedeného v příloze D patrné, v případě, že by autor učebnice o udělení schvalovací doložky zažádal nyní, učebnice by bez úprav schvalovací doložku pravděpodobně nezískala.

Tab. 7 Celkový soulad učebnice A s obecnými a kurikulárními dokumenty a RVP

1. Celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a rámcovými vzdělávacími programy					
1.1. Soulad s Ústavou a zákony ČR (zejména rovnost pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství).	Ano	☐		Ne	X
1.2 Soulad se vzdělávacími cíli a směřování k rozvoji klíčových kompetencí.	Ano	X		Ne	☐
1.3. Soulad s očekávanými výstupy vzdělávacího oboru rámcového vzdělávacího programu (u průřezového tématu soulad s přínosem průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka).	Ano	X		Ne	☐
1.4. Soulad s výchovou směřující k:					
a) toleranci (včetně schopnosti rozpoznat její meze) a k vytvoření plurality názorů (podložených vědeckým poznáním),	Ano	X		Ne	☐
b) demokracii, k pozitivní hodnotové orientaci, k osobní odpovědnosti jedince,	Ano	X		Ne	☐
c) uplatňování principu rovných příležitostí mužů a žen (učebnice neobsahuje stereotypní přístupy ve vztahu k pohlavím a vytváří předpoklady k rovnocennému formování obou pohlaví),	Ano	X		Ne	☐
d) udržitelnému rozvoji života a k ochraně zdraví	Ano	X		Ne	☐

e) porozumění textu, využití a kritickému vyhodnocení zdrojů informací a k obraně před manipulací.	Ano	X	Ne		
1.5 Učebnice obsahuje jen objektivní a tolerantní názory bez xenofobiích postojů k různým národům a národnostem, k náboženstvím a církvím, případně k jiným společenským a kulturním organizacím a k jejich duchovním a kulturním hodnotám.	Ano	X	Ne		
1.6. Učebnice obsahuje pouze texty a grafické materiály, které nevedou k vytváření negativních stereotypů a zjednodušených zobecnění o konkrétních sociálních skupinách, národech, národnostech, rasách, pohlaví atp. a nejsou v rozporu se zákazem činnosti a propagace politických stran a hnutí a zákazem nevhodné reklamy podle § 32 školského zákona.	Ano	X	Ne		

Analyzovaná učebnice B získala schvalovací doložku roku 2002. Nejaktuálnější verze této učebnice byla vydána roku 2008. Schvalovací doložka dané učebnici byla prodloužena. Pokud by však učebnice zažádala o udělení schvalovací doložky nyní, nejspíše by schvalovací doložku kvůli nesplnění všech požadavků v kategorii Odborná správnost obsahu učebnice také nezískala, jak je tomu v případě učebnice A. Podrobné hodnocení učebnice B je uvedené v následující tabulce a v příloze E.

Tab. 8 Celkový soulad učebnice B s obecnými a kurikulárními dokumenty a RVP

1. Celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a rámcovými vzdělávacími programy					
1.1. Soulad s Ústavou a zákony ČR (zejména rovnost pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství).	Ano	X	Ne		
1.2 Soulad se vzdělávacími cíli a směřování k rozvoji klíčových kompetencí.	Ano	X	Ne		
1.3. Soulad s očekávanými výstupy vzdělávacího oboru rámcového vzdělávacího programu (u průřezového tématu soulad s přínosem průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka).	Ano	X	Ne		
1.4. Soulad s výchovou směřující k:					
a) toleranci (včetně schopnosti rozpoznat její meze) a k vytvoření plurality názorů (podložených vědeckým poznáním),	Ano	X	Ne		

b) demokracii, k pozitivní hodnotové orientaci, k osobní odpovědnosti jedince,	Ano	X		Ne		
c) uplatňování principu rovných příležitostí mužů a žen (učebnice neobsahuje stereotypní přístupy ve vztahu k pohlavím a vytváří předpoklady k rovnocennému formování obou pohlaví),	Ano	X		Ne		
d) udržitelnému rozvoji života a k ochraně zdraví	Ano	X		Ne		
e) porozumění textu, využití a kritickému vyhodnocení zdrojů informací a k obraně před manipulací.	Ano	X		Ne		
1.5 Učebnice obsahuje jen objektivní a tolerantní názory bez xenofobií postojů k různým národům a národnostem, k náboženstvím a církvím, případně k jiným společenským a kulturním organizacím a k jejich duchovním a kulturním hodnotám.	Ano	X		Ne		
1.6. Učebnice obsahuje pouze texty a grafické materiály, které nevedou k vytváření negativních stereotypů a zjednodušených zobecnění o konkrétních sociálních skupinách, národech, národnostech, rasách, pohlaví atp. a nejsou v rozporu se zákazem činnosti a propagace politických stran a hnutí a zákazem nevhodné reklamy podle § 32 školského zákona.	Ano	X		Ne		

6 Diskuze

Učebnice *Deseti prsty na klávesnici* a učebnice *Písemná a elektronická komunikace pro SŠ 1* byly v této práci analyzované ze tří hledisek. Z hlediska didaktické vybavenosti, z hlediska obsahu učebnic a z hlediska požadavků, stanovených MŠMT pro udělování a odnímání schvalovací doložky učebnicím a učebním textům. Analýza obou učebnic z hlediska didaktické vybavenosti i z hlediska obsahu učebnic proběhla bez větších komplikací a na základě výsledků lze tvrdit, že obě učebnice odpovídají učebnicím, vhodným pro využití ve výuce na středních školách.

Oproti tomu metoda hodnocení dle požadavků stanovených MŠMT byla v mnohých případech náročná a problematicky uchopitelná, i když se autorka práce snažila o správné a jednoznačné vyplnění jednotlivých otázek příslušných kategorií ve formuláři (uveden v příloze C). Dané kategorie vypadají na první pohled logicky uspořádané a srozumitelné. Při bližším rozboru se však mohou vyskytnout následující problémy. V první kategorii *Celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a RVP* u bodu 1.1. *Soulad s ústavou a zákony ČR*, není z daného požadavku patrné, se kterými zákony konkrétně má být učebnice v souladu, což vede k ne zcela objektivní odpovědi. U učebnice A byl řešen problém nevyváženosti z genderového hlediska (v učebnici je zobrazováno pouze ženské pohlaví). Při vyplnění formuláře nebylo patrné, zda tuto skutečnost vyjádřit v bodě 1.1. nebo v bodě 1.6, jelikož se uvedené body částečně překrývají. Dále u třetí kategorie požadavku *Technické zpracování učebnice – ekologické hledisko*, je otázkou, zda zárukou kvalitní učebnice je právě její zpracování z recyklovatelného papíru. U daného bodu je také obtížné zjistit, zda je použitý papír opravdu recyklovatelný. Na základě výsledků hodnocení dle požadavků stanovených MŠMT pro udělování a odnímání schvalovací doložky učebnicím a učebním textům se ani jedna z učebnic nejeví jako vhodná. Je ovšem na zvážení každého pedagoga, zda jsou neodpovídající požadavky některých z kritérií při výběru vhodné učebnice pro výuku opravdu natolik důležité. Z uvedeného je patrné, že při udělování schvalovací doložky učebnicím a učebním textům u některých bodů velmi záleží na subjektivním vnímání recenzentů.

Pro pedagogickou praxi by bylo zajisté přínosem, kdyby byl daný formulář vhodně doplněn či upraven, byl více konkrétní a srozumitelný, a mohl jej tak při analýze učebnic využít i méně zkušený pedagog. Na škodu by také nebylo vyhotovit odlišné formuláře pro učebnice ekonomického zaměření, technického zaměření a podobně, což by opět vedlo ke snadnější evaluaci učebnic.

7 Doporučení pro pedagogickou praxi

Na základě prostudované dostupné literatury a zpracování teoretické a praktické části bakalářské práce autorka práce dospěla k následujícím poznatkům, které mohou být přínosné nejen pro pedagogickou praxi, ale i pro veřejnost (samouky), a to z pohledu volby vhodné učebnice.

Pedagogové, zejména ti začínající, stojí často před nesnadným rozhodnutím, jakou učebnici pro svou výuku zvolit. K ulehčení této volby je rozhodně vhodné učebnice analyzovat, a to z různých hledisek. Pokud by pedagog volil analýzu učebnice jen z jednoho hlediska, může se stát, že výsledky této analýzy budou zkreslující či zavádějící. Tato analýza však musí odpovídat povaze dané učebnice. To znamená, že například při analýze učebnic Písemné a elektronické komunikace, určených pro první ročník, není vhodné analyzovat obtížnost textu, když je většina textu, obsaženého v učebnici, určená k nácviku a opisu. Před provedením samotné analýzy učebnice by si však měl každý pedagog ujasnit kritéria (požadavky), která budou posuzována, a teprve poté učebnici hodnotit. Pokud pedagog následně nenalezne učebnici, odpovídající stanoveným požadavkům, je vhodné využít pro inspiraci učebnic hned několik, a na jejich základě navrhnout vlastní výukový materiál.

Jedním z nejdůležitějších požadavků, kladených na učebnice, by měla být aktuálnost a správnost v ní prezentovaných odborných poznatků, a to i kvůli neustále se vyvíjející společnosti v celkovém kontextu. Mnohým se může jevit jako samozřejmé, že učivo, které je v (nových) učebnicích prezentováno, je z odborného hlediska aktuální a správné. Jelikož se každým dnem mění různé zákony, normy a podobně, mnohdy tomu tak není. To pak může při výuce vést například k různým neshodám či chybnému osvojení učiva. Každý učitel by si tedy měl tento požadavek ověřit. A to nejen učitel. I pro mnohé z laické veřejnosti právě učebnice představují zdroj, ve kterém její uživatelé vyhledávají různé informace, dále se nezabývají jejich ověřováním a považují je tak za správné, což v některých případech opět vede k mylným zjištěním.

Při výběru vhodné učebnice by také nemělo být matoucí vlastnictví schvalovací doložky jednotlivých učebnic, což má svědčit o jejich vhodnosti pro využití v rámci výchovně vzdělávacího procesu. Většina z nás však není schopna zjistit, zda autor učebnice o udělení schvalovací doložky někdy žádal či nikoliv a také z jakých důvodů schvalovací doložka byla či nebyla udělena. Pro učebnice středních škol je tedy vlastnictví schvalovací doložky řekněme spíše prestižní záležitostí. Domněnka o zaručené kvalitě učebnic se schvalovací doložkou tedy není vždy opodstatněná.

Na základě analýzy daných učebnic autorka práce doporučuje zvolit pro výuku odborného předmětu Písemné a elektronické komunikace učebnici B, tedy učebnici Písemná a elektronická komunikace pro SŠ a veřejnost 1, a to zejména kvůli rozsáhlejšímu pojetí učiva a lepšímu pojetí zpracování a odlišení úloh ze strany autorů. Žák se prostřednictvím této učebnice naučí nejen plynule ovládat desetiprstovou hmatovou metodu, ale získá také dovednost ovládat MS Word a pracovat s textem na základní úrovni, což je v rámci komplexního osvojení desetiprstové hmatové metody žádoucí. Tuto učebnici by však autorka práce v rámci výuky doplnila relaxačními cviky, uvedenými v učebnici B. Ty plní nejen funkci upevňující zdraví, ale také funkci relaxační i motivační.

8 Závěr

Bakalářská práce se zabývá analýzou dvou učebnic odborného předmětu Písemná a elektronická komunikace s rozdílem vlastnictví schvalovací doložky. Danými učebnicemi jsou učebnice Deseti prsty na klávesnici (učebnice A), která schvalovací doložku nemá. Druhou z analyzovaných učebnic představuje učebnice s názvem Písemná a elektronická komunikace pro SŠ a veřejnost 1 (učebnice B), která schvalovací doložku získala. Obě učebnice byly analyzované ze stejných hledisek, tedy z hlediska míry didaktické vybavenosti, dle obsahu učebnic, hodnoceného podle Rastru a dále dle požadavků stanovených MŠMT pro udělování a odnímání schvalovací doložky učebnicím a učebním textům.

V teoretické části bakalářské práce byly definovány pedagogické a kurikulární dokumenty a objasněn vztah mezi nimi. Dále byl vymezen pojem učebnice, její funkce a strukturní komponenty. Definována byla také schvalovací doložka, přičemž byl popsán způsob jejího udělování i odnímání ze strany MŠMT. Následně byl v teoretické části objasněn současný stav výzkumu učebnic v ČR, kde byly podrobněji popsány metody, aplikované v praktické části bakalářské práce. Na základě toho lze konstatovat, že stanovené cíle teoretické části byly splněny. Teoretická část představovala oporu pro část praktickou, přičemž byly učebnice analyzovány ze tří hledisek.

Z výsledků analýzy didaktické vybavenosti (E) vyplývá, že jsou obě zkoumané učebnice na úrovni, odpovídající prvnímu ročníku středních škol. Lépe však dopadla učebnice A s výsledkem 63,89 %. Učebnice B získala 55,56 %. Obě učebnice vynikají především v aparátu orientačním, naopak obě strádají z hlediska zastoupení obrazových komponent.

Z hlediska obsahové analýzy lépe dopadla učebnice B, která získala 84 bodů z maximálního možného počtu 112 bodů. Učebnice A obdržela 75,50 bodu. Obě učebnice překročili hranici, určující požadované minimum pro jejich vhodnost při výchovně vzdělávacím procesu středních škol (70 bodů). Hlavní požadavek, kladený na učebnice, byl tedy splněn, nicméně při dané analýze, či analýze podobného typu, musí učitel vždy sám zvážit, kterým kritériím bude přikládat jakou důležitost v závislosti na vyučovaném předmětu a jeho žácích.

V rámci výsledků posouzení učebnic podle stanovených kritérií MŠMT pro udělování a odnímání schvalovací doložky učebnicím a učebním textům neobstála ani jedna z učebnic. To zejména kvůli hledisku odborné správnosti. Jak již bylo konstatováno, nebyla zcela dodržena zásada vědeckosti a aktuálnosti odborných poznatků, prezentova-

ných v učebnici, nicméně vhodnému osvojení desetiprstové hmatové metody to nikterak nebrání.

Cílem bylo zjistit, která z učebnic je pro výuku vhodnější, na základě stanovených totožných kritérií. Stanovený cíl praktické části bakalářské práce byl naplněn. Ovšem, jak je z výsledků analýzy patrné, jednoznačně označit jednu z učebnic za tu „vhodnější“ je velmi problematické. Každá z učebnic má své klady i zápory, na které bylo v rámci dílčích analýz této práce poukázáno. To by mohlo pomoci pedagogům při rozhodování, kterou z učebnic zvolit, s ohledem na jejich konkrétní preference. Pedagog, který volí z nabídky učebnic, by proto neměl učebnici volit náhodně, ale zohlednit veškerá kritéria, týkající se konkrétních podmínek edukačního procesu, v kterém bude učebnice využívána.

9 Seznam použité literatury

- DOSTÁL, Jiří. *Učební pomůcky a zásada názornosti*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 2008. 40 s. ISBN 978-80-7409-003-5.
- JANÍK Tomáš, Petr KNECHT a Veronika NAJVAROVÁ. *Příspěvky k tvorbě a výzkumu kurikula: pedagogický výzkum v teorii a praxi*. Brno: Paido, 2007, 160 s. ISBN 978-80-7315-153-9.
- KALHOUS, Zdeněk, Otto OBST a kol. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
- KROUŽEK, Jiří a Olga Kuldová. *Písemná a elektronická komunikace. 1 pro SŠ a veřejnost*. vyd. Praha: Fortuna, 2003, 144 s. ISBN 80-7168-836-3.
- MAŇÁK, Josef a Dušan KLAPKO (ed.). *Učebnice pod lupou*. Brno: Paido, 2006, 123 s. ISBN 80-7315-124-3.
- MAŇÁK, Josef a Petr KNECHT (eds.). *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, 142 s. ISBN 978-80-7315-148-5.
- MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*. 1. vydání. Brno: Paido, 2008. 127 s. ISBN 978-80-7315-175-1.
- MARTINKOVÁ, Věra. *Příprava a hodnocení učebnic z pohledu nakladatele*. In: MAŇÁK Josef a Petr KNECHT (eds.). *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, 142 s. ISBN 978-80-7315-148-5.
- MIKK, Jaan. *Učebnice: Budoucnost národa*. In: MAŇÁK Josef a Petr KNECHT (eds.). *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, 142 s. ISBN 978-80-7315-148-5.
- MSMT ČR. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. [online]. 2013-2016, [cit. 2016-19-03] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>.
- MSMT ČR. *Směrnice MSMT-34616/2013: Směrnice náměstka ministra pro vzdělávání ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k postupu a stanoveným podmínkám pro udělování a odnímání schvalovacích doložek učebnicím a učebním textům a k zařazování učebnic a učebních textů do seznamu učebnic*. [online]. 2013, [cit. 2016-03-01] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/32170/download/>.

- MSMT ČR. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. [online]. 2016, [cit. 2016-05-03] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategie/Strategie-2020-web.pdf>.
- MSTM ČR. *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání*. [online]. 2013-2016, [cit.2016-05-02] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>
- NÁDBĚLA, Josef. *Deseti prsty na klávesnici*. 2. vyd. Kralice na Hané: Computer Media s.r.o., 2009, 128 s. ISBN 978-80-7402-014-8.
- PRŮCHA Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002, 488 s. ISBN 80-7178-631-4.
- PRŮCHA, Jan. *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. 1. vyd. Brno: Paido, 1998, 149 s. ISBN 80-859-3149-4.
- Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 63-41-M/01 Ekonomika a podnikání [online]. 2007, [cit. 2016-03-19]. Dostupné z: <http://zpd.nuov.cz/RVP/ML/RVP%206341M01%20Ekonomika%20a%20podnikani.pdf>.
- Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 63-41-M/02 Obchodní akademie [online]. 2007, [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://zpd.nuov.cz/RVP/ML/RVP%206341M02%20Obchodni%20akademie.pdf>.
- SIKOROVÁ, Zuzana. Návrh seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol. In: : MAŇÁK Josef a Petr KNECHT (eds.). *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, 142 s. ISBN 978-80-7315-148-5.
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: ISV nakladatelství, 1999, 292 s. ISBN 80-85866-33-1.
- Ústav pro jazyk český AV, ČR v.v.i. *ČSN 01 6910 (2014) Úprava dokumentů zpracovaných textovými procesory*. [online] 2016, [cit. 2016-05-05] Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/expertni-cinnost/csn016910/>.
- VALDROVÁ Jana, Irena SMETÁČKOVÁ-MORAVCOVÁ a Blanka KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ. *Příručka pro posuzování genderové korektnosti učebnic*. [online] 2016, [cit. 2016-05-15] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/pomucka-pri-posuzovani-genderove-korektnosti-ucebnic>.

WALTEROVÁ, Eliška. Kurikulum. In: KALHOUS, Zdeněk, Otto OBST a kol. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.

ZUJEV, Dmitrij Dmitrijevič. *Ako tvoriť učebnice*. 1. vyd. Bratislava: SPN, 1986, 296 s.
ISBN neuvedeno

Přílohy

A Přehled kritérií a bodového ohodnocení jednotlivých kategorií dle Sikorové (2007)

KRITÉRIA JEDNOTLIVÝCH KATEGORIÍ	BODY		
I. KATEGORIE PŘEHLEDNOST	MAX. 12		
1. Má učebnice přehlednou strukturu? (Navazují na sebe logicky kapitoly a témata, je učebnice dobře rozčleněná?)	ano	část.	ne
	6	3	0
2. Je vnitřní struktura textů v učebnici přehledná (např. jsou pojmy řazeny v logické posloupnosti, navazují na sebe věty a pod.)?	ano	část.	ne
	6	3	0
II. KATEGORIE PŘIMĚŘENÁ OBTÍŽNOST A ROZSAH UČIVA	MAX. 12		
1. Jsou zadání úloh a cvičení a formulace otázek v učebnici jasné a srozumitelné?	ano	část.	ne
	5	2,5	0
2. Jsou výklad a vysvětlování v učebnici pro žáky srozumitelné a snadno pochopitelné?	ano	část.	ne
	4	2	0
3. Je výběr a počet pojmů v učebnici přiměřený chápání žáků?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
III. KATEGORIE: ODBORNÁ SPRÁVNOST	MAX. 12		
1. Obsahuje učivo v učebnici odborně správné poznatky?	ano	x	ne
	6	x	0
2. Odpovídají poznatky v učebnici současnému stavu vědy, kultury a společenské praxe?	ano	x	ne
	6	x	0
IV. KATEGORIE: MOTIVAČNÍ CHARAKTERISTIKY	MAX. 10		
1. Je učivo v učebnici vztažné k praxi (příklady, situace ze života, význam poznatků a dovednosti pro praxi apod.)?	ano	část.	ne
	4	2	0
2. Jsou výběr učiva v učebnici a úlohy a otázky pro žáky zajímavé?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
3. Jsou v učebnici užívány grafické prostředky k řízení pozornosti (grafické odlišení různých typů učiva, přehledné členění textu, zdůraznění klíčových pojmů a definic aj.) ?	ano	část.	ne
	3	1,5	0

V. KATEGORIE: ŘÍZENÍ UČENÍ	MAX. 10		
1. Vyžadují úlohy také řešení problému, objevování, tvořivou činnost apod. a ne jen reprodukci učiva?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
2. Vedou texty v učebnicích k uvažování, kritickému myšlení, hodnocení a podobně?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
3. Poskytuje učebnice dostatek množství k procvičování, upevňování a opakování učiva?	ano	část.	ne
	2	1	0
4. Obsahují texty a úlohy podněty k samostatné práci a skupinové činnosti žáků?	ano	část.	ne
	2	1	0
VI. KATEGORIE: OBRAZOVÝ MATERIÁL	MAX. 10		
1. Jsou ilustrace, tabulky, schémata, mapky a grafy v učebnicích jasné a smysluplné?	ano	část.	ne
	4	2	0
2. Obsahuje učebnice dostatek obrazového materiálu, který pomáhá žákům porozumět učivu (objasňuje text, ilustruje text, nahrazuje výklad názornější formou a pod.)?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
3. Obsahuje učebnice dostatek obrazového materiálu, který je pro žáky přitažlivý?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
VII. KATEGORIE: SHODA S KURIKULÁRNÍMI DOKUMENTY	MAX. 8		
1. Je výběr učiva v souladu s kurikulárními dokumenty (učební plán, učební osnova, vzdělávací program a podobně)?	ano	část.	ne
	5	2,5	0
2. Jsou cíle výuky v zásadě dosažitelné prostřednictvím studia textů a vypracování učebních úloh prezentovaných v učebnici?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
VIII. KATEGORIE: CENA (DOSTUPNOST UČEBNICE)	MAX. 8		
1. Je cena učebnice přiměřená (vzhledem k jiným cenám učebnic na trhu)?	ano	část.	ne
	5	2,5	0
2. Je cena doplňkových materiálů k učebnici (např. pracovního sešitu, příručky pro učitele, kazet, počítačových programů atd.) dostupná?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
IX. KATEGORIE: ERGONOMICKÉ A TYPOGRAFICKÉ VLASTNOSTI	MAX. 8		
1. Jsou druh a velikost písma v učebnici přiměřené?	ano	část.	ne
	5	2,5	0
2. Je vazba učebnice trvalá a odolná a papír kvalitní?	ano	část.	ne

	3	1,5	0
X. KATEGORIE: DOPLŇKOVÉ TEXTY A MATERIÁLY	MAX. 6		
1. Jsou k dispozici doplňující didaktické prostředky (videokazety, audiokazety, sbírky úloh, materiál ke hrám, nástěnné mapy, počítačové programy, apod.) vztahující se k učebnici?	ano	x	ne
	2	x	0
2. Vydalo nakladatelství také pracovní sešit (knihu) pro žáky k dané učebnici?	ano	x	ne
	2	x	0
3. Je k dispozici příručka pro učitele k dané učebnici?	ano	x	ne
	2	x	0
XI. KATEGORIE: DIFERENCIACE UČIVA A ÚLOH	MAX. 6		
1. Obsahuje učebnice rozšiřující učivo a úlohy pro nadané žáky?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
2. Obsahuje učebnice odlišné úlohy z hlediska obtížnosti (pro průměrné i podprůměrné žáky)?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
XII. KATEGORIE: HODNOTY A POSTOJE	MAX. 6		
1. Obsahuje učebnice odkazy na společenská pravidla, mravní normy (slušné chování, principy humanismu, tolerance, tradice, právní normy, apod.)?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
2. Prezentuje učebnice menšiny, rasy, náboženské skupiny, národnosti a pohlaví bez stereotypů a předsudků?	ano	část.	ne
	3	1,5	0
XIII. KATEGORIE: ZPRACOVÁNÍ UČIVA	MAX. 4		
1. Je odborný obsah v učebnici prezentován také ve vztahu k jiným oborům?	ano	část.	ne
	1	0,5	0
2. Je učivo v učebnicích soustředěné kolem několika základních témat (tzn. spíše málo vybraných témat do hloubky než mnoho poznatků povrchně)?	ano	část.	ne
	1	0,5	0
3. Jsou některé poznatky v učebnici prezentované z několika úhlů pohledu, různých perspektiv?	ano	část.	ne
	1	0,5	0
4. Je v učebnici vysvětleno, proč je nutné se učit určité poznatky a dovednosti?	ano	část.	ne
	1	0,5	0

B Přehled rozhodnutí o obsahu a počtu udělených bodů učebnicím na základě kritérií Sikorové (2007)

KRITÉRIA JEDNOTLIVÝCH KATEGORIÍ	ROZHODNUTÍ O OBSAHU A POČTU UDĚLENÝCH BODŮ					
I. KATEGORIE PŘEHLEDNOST	Učebnice A			Učebnice B		
1. Má učebnice přehlednou strukturu? (Navazují na sebe logicky kapitoly a témata, je učebnice dobře rozčleněná?)	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	6	3	0	6	3	0
2. Je vnitřní struktura textů v učebnici přehledná (např. jsou pojmy řazeny v logické posloupnosti, navazují na sebe věty a pod.)?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	6	3	0	6	3	0
II. KATEGORIE PŘIMĚŘENÁ OBŤIŽNOST A ROZSAH UČIVA	Učebnice A			Učebnice B		
1. Jsou zadání úloh a cvičení a formulace otázek v učebnici jasné a srozumitelné?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	5	2,5	0	5	2,5	0
2. Jsou výklad a vysvětlování v učebnici pro žáky srozumitelné a snadno pochopitelné?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	4	2	0	4	2	0
3. Je výběr a počet pojmů v učebnici přiměřený chápání žáků?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
III. KATEGORIE: ODBORNÁ SPRÁVNOST	Učebnice A			Učebnice B		
1. Obsahuje učivo v učebnici odborně správné poznatky?	ano	x	ne	ano	x	ne
	6	x	0	6	x	0
2. Odpovídají poznatky v učebnici současnému stavu vědy, kultury a společenské praxe?	ano	x	ne	ano	x	ne
	6	x	0	6	x	0

IV. KATEGORIE: MOTIVAČNÍ CHARAKTERISTIKY	Učebnice A			Učebnice B		
1. Je učivo v učebnici vztažné k praxi (příklady, situace ze života, význam poznatků a dovednosti pro praxi apod.)?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	4	2	0	4	2	0
2. Jsou výběr učiva v učebnici a úlohy a otázky pro žáky zajímavé?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
3. Jsou v učebnici užívány grafické prostředky k řízení pozornosti (grafické odlišení různých typů učiva, přehledné členění textu, zdůraznění klíčových pojmů a definic aj.) ?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
V. KATEGORIE: ŘÍZENÍ UČENÍ	Učebnice A			Učebnice B		
1. Vyžadují úlohy také řešení problému, objevování, tvořivou činnost apod. a ne jen reprodukci učiva?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
2. Vedou texty v učebnicích k uvažování, kritickému myšlení, hodnocení a podobně?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
3. Poskytuje učebnice dostatek množství k procvičování, upevňování a opakování učiva?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	2	1	0	2	1	0
4. Obsahují texty a úlohy podněty k samostatné práci a skupinové činnosti žáků?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	2	1	0	2	1	0
VI. KATEGORIE: OBRAZOVÝ MATERIÁL	Učebnice A			Učebnice B		
1. Jsou ilustrace, tabulky, schémata, mapky a grafy v učebnicích jasné a smysluplné?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	4	2	0	4	2	0
2. Obsahuje učebnice dostatek obrazového materiálu, který pomáhá	ano	část.	ne	ano	část.	ne

žákům porozumět učivu (objasňuje text, ilustruje text, nahrazuje výklad názornější formou a pod.)?	3	1,5	0	3	1,5	0
3. Obsahuje učebnice dostatek obrazového materiálu, který je pro žáky přitažlivý?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
VII. KATEGORIE: SHODA S KURIKULÁRNÍMI DOKUMENTY	Učebnice A			Učebnice B		
1. Je výběr učiva v souladu s kurikulárními dokumenty (učební plán, učební osnova, vzdělávací program a podobně) ?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	5	2,5	0	5	2,5	0
2. Jsou cíle výuky v zásadě dosažitelné prostřednictvím studia textů a vypracování učebních úloh prezentovaných v učebnici?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
VIII. KATEGORIE: CENA (DOSTUPNOST UČEBNICE)	Učebnice A			Učebnice B		
1. Je cena učebnice přiměřená (vzhledem k jiným cenám učebnic na trhu) ?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	5	2,5	0	5	2,5	0
2. Je cena doplňkových materiálů k učebnici (např. pracovního sešitu, příručky pro učitele, kazet, počítačových programů atd.) dostupná?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
IX. KATEGORIE: ERGONOMICKÉ A TYPOGRAFICKÉ VLASTNOSTI	Učebnice A			Učebnice B		
1. Jsou druh a velikost písma v učebnici přiměřené?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	5	2,5	0	5	2,5	0
2. Je vazba učebnice trvalá a odolná a papír kvalitní?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
X. KATEGORIE: DOPLŇKOVÉ TEXTY A MATERIÁLY	Učebnice A			Učebnice B		

1. Jsou k dispozici doplňující didaktické prostředky vztahující se k učebnici?	ano	x	ne	ano	x	ne
	2	x	0	2	x	0
2. Vydalo nakladatelství také pracovní sešit (knihu) pro žáky k dané učebnici?	ano	x	ne	ano	x	ne
	2	x	0	2	x	0
3. Je k dispozici příručka pro učitele k dané učebnici?	ano	x	ne	ano	x	ne
	2	x	0	2	x	0
XI. KATEGORIE: DIFERENCIACE UČIVA A ÚLOH	Učebnice A			Učebnice B		
1. Obsahuje učebnice rozšiřující učivo a úlohy pro nadané žáky?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
2. Obsahuje učebnice odlišné úlohy z hlediska obtížnosti (pro průměrné i podprůměrné žáky)?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
XII. KATEGORIE: HODNOTY A POSTOJE	Učebnice A			Učebnice B		
1. Obsahuje učebnice odkazy na společenská pravidla, mravní normy (slušné chování, principy humanismu, tolerance, tradice, právní normy, apod.)?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
2. Prezентuje učebnice menšiny, rasy, náboženské skupiny, národnosti a pohlaví bez stereotypů a předsudků?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	3	1,5	0	3	1,5	0
XIII. KATEGORIE: ZPRACOVÁNÍ UČIVA	Učebnice A			Učebnice B		
1. Je odborný obsah v učebnici prezentován také ve vztahu k jiným oborům?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	1	0,5	0	1	0,5	0
2. Je učivo v učebnicích soustředěné kolem několika základních témat (tzn. spíše málo vybraných témat do hloubky než mnoho poznatků povrchně)?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	1	0,5	0	1	0,5	0

3. Jsou některé poznatky v učebnici prezentované z několika úhlů pohledu, různých perspektiv?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	1	0,5	0	1	0,5	0
4. Je v učebnici vysvětleno, proč je nutné se učit určité poznatky a dovednosti?	ano	část.	ne	ano	část.	ne
	1	0,5	0	1	0,5	0

C Formulář pro posouzení učebnic podle stanovených kritérií MŠMT

Údaje o učebnici a recenzentovi/recenzentce	
Název učebnice	
Autor/ka učebnice	
Nakladatelství	
Určeno pro rámcový vzdělávací program pro vzdělávání	
Vzdělávací oblast / vzdělávací obor / obsahový okruh / průřezové téma / předmět	
Cílová skupina (např. ročník)	
Jméno a příjmení recenzenta/recenzentky	

Kritérium	Hodnocení recenzentem/recenzentkou
-----------	------------------------------------

1. Celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a rámcovými vzdělávacími programy
Poznámka: 1) Platné kurikulární dokumenty a rámcové vzdělávací programy jsou zveřejněny na internetové stránce MŠMT (www.msmt.cz). 2) Učebnice musí být zcela v souladu s uvedenými dokumenty nebo principy (učebnice dokumentům nebo principům neodporuje), pokud je soulad jen částečný, označte stupeň NE.

<p style="text-align: center;">Stupnice hodnocení</p> <p>Recenzent/recenzentka uvede hodnocení pro každé kritérium. Pokud některé kritérium není ohodnoceno stupněm Ano, je hodnocení konkrétně odůvodněno v části 8. Podmínkou udělení schvalovací doložky je stupeň Ano ve všech částech. Pokud text nebude upraven, doložka nebude udělena.</p>	<p>Ano – je v plném souladu (není v rozporu) Ne – není v souladu (je v rozporu) (označte křížkem)</p>				
1.1. Soulad s Ústavou a zákony ČR (zejména rovnost pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství).	Ano	☐	☐	Ne	☐
1.2 Soulad se vzdělávacími cíli a směřování k rozvoji klíčových kompetencí.	Ano	☐	☐	Ne	☐
1.3. Soulad s očekávanými výstupy vzdělávacího oboru rámcového vzdělávacího programu (u průřezového tématu soulad s přínosem průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka).	Ano	☐	☐	Ne	☐
1.4. Soulad s výchovou směřující k:					
a) toleranci (včetně schopnosti rozpoznat její meze) a k vytvoření plurality názorů (podložených vědeckým poznáním),	Ano	☐	☐	Ne	☐
b) demokracii, k pozitivní hodnotové orientaci, k osobní odpovědnosti jedince,	Ano	☐	☐	Ne	☐
c) uplatňování principu rovných příležitostí mužů a žen (učebnice neobsahuje stereotypní přístupy ve vztahu k pohlavím a vytváří předpoklady k rovnocennému formování obou pohlaví),	Ano	☐	☐	Ne	☐
d) udržitelnému rozvoji života a k ochraně zdraví	Ano	☐	☐	Ne	☐
e) porozumění textu, využití a kritickému vyhodnocení zdrojů informací a k obraně před manipulací.	Ano	☐	☐	Ne	☐
1.5 Učebnice obsahuje jen objektivní a tolerantní názory bez xenofobií postojů k různým národům a národnostem, k náboženstvím a církvím, případně k jiným společenským a kulturním organizacím a k jejich duchovním a kulturním hodnotám.	Ano	☐	☐	Ne	☐
1.6. Učebnice obsahuje pouze texty a grafické materiály, které nevedou k vytváření negativních stereotypů a zjednodušených zobecnění o konkrétních sociálních skupinách, národech, národnostech, rasách, pohlaví atp. a nejsou v rozporu se zákazem činnosti a propagace politických stran a hnutí a zákazem nevhodné reklamy podle § 32 školského zákona.	Ano	☐	☐	Ne	☐
1.7. Soulad s jazykovými úrovněmi Společného evropského referenčního rámce (pouze pro učebnice cizích jazyků).	Ano	☐	☐	Ne	☐

2. Odborná správnost obsahu učebnice
<p>Recenzent/recenzentka slovně zhodnotí odbornou správnost obsahu učebnice v každé z uvedených oblastí.</p> <p>U konkrétních připomínek a návrhů na úpravy recenzent/recenzentka uvede, zda jde o připomínku ke zvážení či připomínku zásadní, kterou je nutno akceptovat. Připomínky je třeba formulovat dostatečně konkrétně, aby autor/ka učebnice mohl/a na připomínku konkrétně reagovat (včetně např. čísla stránky, odstavce, názvu kapitoly). Je třeba závazně navrhnout konkrétní znění textu, který recenzent požaduje doplnit nebo nahradit stávající.</p>
2.1. Odborná správnost textové složky učebnice (soulad podávaných informací se stavem poznání v příslušných vědeckých oborech).
2.2. Odborná správnost grafické složky učebnice.
2.3. Jazyková kultura textu učebnice podle pravidel českého pravopisu.
2.4. Komplexnost daného tématu. Učebnice obsahuje všechny podstatné informace pro komplexní / ucelené osvojování tématu s ohledem na možnou úroveň dosažení klíčové kompetence nebo očekávaného výstupu cílové skupiny žáků.
Celkové zhodnocení (uvedte konkrétní a jednoznačná vyjádření):

3. Přiměřenost učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků
<p>Recenzent/recenzentka slovně zhodnotí přiměřenost učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků v každé z uvedených oblastí.</p> <p>U konkrétních připomínek a návrhů na úpravy recenzent/recenzentka uvede, zda jde o připomínku ke zvážení či připomínku zásadní, kterou je nutno akceptovat. Připomínky je třeba formulovat dostatečně konkrétně, aby autor/ka učebnice mohl/a na připomínku konkrétně reagovat (včetně např. čísla stránky, odstavce, názvu kapitoly). Je třeba závazně navrhnout konkrétní znění textu, který recenzent požaduje doplnit nebo nahradit stávající.</p>
3.1. Obtížnost textu ve vztahu k cílové skupině žáků (např. přiměřenost a četnost užití odborných, faktografických a numerických pojmů, jmen a názvů, délka vět, apod.).

3.2 Přiměřenost, vhodnost a obsahová správnost grafické složky učebnice (ilustrace, grafy, písmo,...) vzhledem k věku žáků, tématu vzdělávacího obsahu, návaznosti na text atd.
3.3. Technické zpracování učebnice (zejm. velikost a typ písma, šířka řádků, typ a odolnost vazby, hmotnost, použitý papír – ekologické hledisko).
Celkové zhodnocení (uveďte konkrétní a jednoznačná vyjádření):

4. Metodické a didaktické zpracování učebnice

Recenzent/recenzentka slovně zhodnotí metodické a didaktické zpracování učebnice v každé z uvedených oblastí.

U konkrétních připomínek a návrhů na úpravy recenzent/recenzentka uvede, zda jde o připomínku ke zvážení či připomínku zásadní, kterou je nutno akceptovat. Připomínky je třeba formulovat dostatečně konkrétně, aby autor/ka učebnice mohl/a na připomínku konkrétně reagovat (včetně např. čísla stránky, odstavce, názvu kapitoly). Je třeba závazně navrhnout konkrétní znění textu, který recenzent požaduje doplnit nebo nahradit stávající.

4.1. Vyváženost základních poznatků a činností (výkladové texty, pokusy, otázky a úlohy, cvičení, shrnutí aj.) a doplňujících informací.

4.2. Provázanost výkladového textu s ostatními strukturními prvky učebnice verbálního i neverbálního typu.

4.3. Vhodnost a použitelnost zařazených poznatků a činností z hlediska naplňování klíčových kompetencí a očekávaných výstupů.

4.4. Motivační úroveň textové části učebnice.

4.5. Motivační úroveň obrazové části učebnice.

4.6. Podpora samostatné aktivity a tvořivosti žáka.
4.7. Uplatnění mezipředmětových vztahů.
4.8. Uplatňování průřezových témat.
4.9. Různorodost příkladů a ilustrativních textů, které obsahují i různé úhly pohledu na každodenní zkušenosti sociálních skupin žáků, ras, národů, pohlaví atp.
Celkové zhodnocení (uveďte konkrétní a jednoznačná vyjádření):

D Zbývající vyplněná část formuláře pro posouzení učebnice A podle stanovených kritérií MŠMT

2. Odborná správnost obsahu učebnice
2.1. Odborná správnost textové složky učebnice (soulad podávaných informací se stavem poznání v příslušných vědeckých oborech).
Některé z odborných poznatků (zejména ty, týkající se normy ČSN 01 6910, která byla roku 2014 aktualizována) nejsou v souladu s aktuálním stavem poznání v příslušném oboru.
2.2. Odborná správnost grafické složky učebnice.
Učebnice obsahuje grafické prvky, které jsou z odborného hlediska správné a jsou v souladu s odbornou správností textové složky učebnice.
2.3. Jazyková kultura textu učebnice podle pravidel českého pravopisu.
Z hlediska jazykové kultury je text v dané učebnici plně v souladu s pravidly českého pravopisu.
2.4. Komplexnost daného tématu. Učebnice obsahuje všechny podstatné informace pro komplexní / ucelené osvojování tématu s ohledem na možnou úroveň dosažení klíčové kompetence nebo očekávaného výstupu cílové skupiny žáků.
Učebnice v rámci jednotlivých lekcí obsahuje všechny podstatné informace k ucelenému osvojení tématu i ke komplexnímu osvojení očekávaného výstupu, tedy osvojení deseti prstové hmatové metody.
Celkové zhodnocení (uveďte konkrétní a jednoznačná vyjádření): Z hlediska odborné správnosti obsahu učebnice nejsou požadavky splněny. Oproti tomu grafická složka učebnice je odborně zcela správná. Z hlediska jazykové kultury je učebnice v pořádku a učebnice umožňuje komplexní osvojení daného tématu. Z odborného hlediska učebnici nedoporučuji.

3. Přiměřenost učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků
3.1. Obtížnost textu ve vztahu k cílové skupině žáků (např. přiměřenost a četnost užití odborných, faktografických a numerických pojmů, jmen a názvů, délka vět, apod.).
Učebnice je určena žákům od 12 let. Převážná část textu, prezentovaného v učebnici, je určena k nácviu deseti prstové hmatové metody. Obtížnost zbývajících textu (výkladový, doplňující apod.) je vzhledem k cílové skupině uživatelů učebnice přiměřená. Odborné pojmy jsou použity zřídka, čemuž je odpovídající i příloha č. 4 dané učebnice

s faktografickými pojmy.
3.2 Přiměřenost, vhodnost a obsahová správnost grafické složky učebnice (ilustrace, grafy, písmo,...) vzhledem k věku žáků, tématu vzdělávacího obsahu, návaznosti na text atd.
Grafická složka učebnice je z obsahového hlediska správná, vhodná a přiměřená, mimo obálky učebnice. Ta působí rozmazaně a nečitelně. Množství grafických prvků je využito v takové míře, aby nepůsobily rušivým dojmem. Písmo je vhodně voleno z hlediska velikosti, čitelnosti i typu. Obrazový materiál je do textu vhodně zasazen. Vzhledem k dolní hranici věku žáků, od kterého je učebnice pro žáky určena (12 let) mohlo být v rámci poutavosti a vyvolání zájmu využito barevného odlišení některých důležitých prvků.
3.3. Technické zpracování učebnice (zejm. velikost a typ písma, šířka řádků, typ a odolnost vazby, hmotnost, použitý papír – ekologické hledisko).
Zpracování učebnice je z technického hlediska zdařilé. Písmo je přiměřeně velké a vhodně zvolené. Vazba je volena kroužková. Díky tomu se sice snižuje životnost učebnice, nicméně kroužková vazba je pro daný typ učebnice nezbytná. Žákům se s učebnicí díky této vazbě lépe pracuje, zejména při nácvičce či rychlopisu. Hmotnost odpovídá jiným učebnicím stejného typu.
Celkové zhodnocení (uved'te konkrétní a jednoznačná vyjádření): Z hlediska přiměřenosti učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků učebnici doporučuji.

4. Metodické a didaktické zpracování učebnice
4.1. Vyváženost základních poznatků a činností (výkladové texty, pokusy, otázky a úlohy, cvičení, shrnutí aj.) a doplňujících informací.
Základní poznatky a činnosti nejsou vyvážené. Obsah lekcí tvoří zejména podklady, určené k nácvičce psaní všemi deseti. To je však z hlediska účelu dané učebnice v pořádku. Každá z jednotlivých lekcí, obsažených v učebnici, obsahuje výkladový text, cvičení, úkol, závěr lekce a prostor pro poznámky ze strany žáka.
4.2. Provázanost výkladového textu s ostatními strukturními prvky učebnice verbálního i neverbálního typu.
Výkladový text je ve vzájemné provázanosti jak prvků verbálních, tak i neverbálních. V rámci verbálních prvků na výkladový text navazuje nácvičce daného znaku. U každé z lekcí je z hlediska neverbálních prvků výkladový text účelně doplněn ilustrací.
4.3. Vhodnost a použitelnost zařazených poznatků a činností z hlediska naplňování klíčových kompetencí a očekávaných výstupů.
Učebnice obsahuje z hlediska klíčových kompetencí zejména poznatky, naplňující klíčové kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat

s informacemi, dále kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám, kompetence k učení a sociální a personální kompetence. Zbývající kompetence jsou v učebnici obsaženy ojediněle, či vůbec. Vzhledem k očekávaným výstupům dané učebnice jsou zařazené poznatky vhodné a použitelné.
4.4. Motivační úroveň textové části učebnice.
Žák je z hlediska textové části učebnice motivován zejména v několika počátečních lekcích dané učebnice. V následujících lekcích motivaci postrádám. Bylo by vhodné motivační úroveň zvýšit například zajímavějšími a odlišnými úkoly a také v rámci možností více propojit teoretické poznatky s praxí.
4.5. Motivační úroveň obrazové části učebnice.
Úroveň obrazové části učebnice je z motivačního hlediska na nízké úrovni, jelikož není využito možnosti barevného zpracování. To lze v případě analyzované učebnice akceptovat vzhledem k udržení žákovy pozornosti při opisu.
4.6. Podpora samostatné aktivity a tvořivosti žáka.
Žák je veden k samostatné aktivitě a tvořivosti prostřednictvím úkolů. Úkoly jsou však u každé lekce téměř totožné, což může vést k úpadku aktivity a zájmu. Bylo by vhodné aktivitu podpořit i odlišnými způsoby, například otázkami, které by žáka vedly k novému poznání a podobně.
4.7. Uplatnění mezipředmětových vztahů.
Mezipředmětové vztahy jsou v učebnici uplatněny.
4.8. Uplatňování průřezových témat.
Z průřezových témat je v učebnici aktivně uplatňováno zejména téma Informační a komunikační technologie a částečně témata Člověk a svět práce a Člověk a životní prostředí. Průřezové téma Občan v demokratické společnosti je uplatněno spíše pasivně.
4.9. Různorodost příkladů a ilustrativních textů, které obsahují i různé úhly pohledu na každodenní zkušenosti sociálních skupin žáků, ras, národů, pohlaví atp.
Ilustrativní texty jsou v rámci jednotlivých lekcí učebnice téměř totožné (mění se pouze zobrazené znaky, určených k nácviku) a stejně tak úkoly. Příklady, evokující různé úhly pohledu se v učebnici téměř nevyskytují (vyskytují se pouze v úvodu). Z hlediska různorodosti je učebnice na velmi nízké úrovni.
Celkové zhodnocení (uveďte konkrétní a jednoznačná vyjádření): Z hlediska metodického a didaktického zpracování učebnici doporučuji pouze v případě vylepšení jednotlivých nedostatků.

E Zbývající vyplněná část formuláře pro posouzení učebnice B podle stanovených kritérií MŠMT

2. Odborná správnost obsahu učebnice
2.1. Odborná správnost textové složky učebnice (soulad podávaných informací se stavem poznání v příslušných vědeckých oborech).
Některé z odborných poznatků (zejména ty, týkající se normy ČSN 01 6910, která byla roku 2014 aktualizována) nejsou v souladu s aktuálním stavem poznání v příslušném oboru.
2.2. Odborná správnost grafické složky učebnice.
Učebnice obsahuje grafické prvky, které jsou z odborného hlediska správné a jsou v souladu s odbornou správností textové složky učebnice.
2.3. Jazyková kultura textu učebnice podle pravidel českého pravopisu.
Z hlediska jazykové kultury je text v dané učebnici plně v souladu s pravidly českého pravopisu.
2.4. Komplexnost daného tématu. Učebnice obsahuje všechny podstatné informace pro komplexní / ucelené osvojování tématu s ohledem na možnou úroveň dosažení klíčové kompetence nebo očekávaného výstupu cílové skupiny žáků.
Učebnice v rámci jednotlivých kapitol, respektive podkapitol, obsahuje všechny podstatné informace k ucelenému osvojování tématu s ohledem na možnou úroveň dosažení klíčové kompetence i ke komplexnímu osvojení očekávaného výstupu.
Celkové zhodnocení (uveďte konkrétní a jednoznačná vyjádření): Z hlediska odborné správnosti obsahu učebnice nejsou požadavky splněny. Oproti tomu grafická složka učebnice je odborně zcela správná. Z hlediska jazykové kultury je učebnice v pořádku a učebnice umožňuje komplexní osvojení daného tématu. Z odborného hlediska učebnici nedoporučuji.

3. Přiměřenost učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků
3.1. Obtížnost textu ve vztahu k cílové skupině žáků (např. přiměřenost a četnost užití odborných, faktografických a numerických pojmů, jmen a názvů, délka vět, apod.).
Učebnice je určena pro žáky středních škol, konkrétně obchodních akademií. Obtížnost textu je vzhledem k cílové skupině žáků přiměřená. Užití odborných pojmů v učebnici je adekvátní věku žáků. Stejně tak délka vět. V učebnici postrádám ucelený seznam faktogra-

fických pojmů.
3.2 Přiměřenost, vhodnost a obsahová správnost grafické složky učebnice (ilustrace, grafy, písmo,...) vzhledem k věku žáků, tématu vzdělávacího obsahu, návaznosti na text atd.
Grafická složka učebnice je z obsahového hlediska správná, vhodná a přiměřená, zejména co se týká písma. Písmo je vhodně voleno z hlediska velikosti, čitelnosti i typu. Obrazový materiál je do textu vhodně zasazen, nicméně jeho prezentace nevyvolává v uživateli učebnice příliš zájmu. Je ale nutné zohlednit, že tento způsob řešení je vzhledem k typu učebnice adekvátní.
3.3. Technické zpracování učebnice (zejm. velikost a typ písma, šířka řádků, typ a odolnost vazby, hmotnost, použitý papír – ekologické hledisko).
Zpracování učebnice z technického hlediska odpovídá požadavkům. Písmo je přiměřeně velké a vhodně zvolené. Vazba je volena kroužková. Díky tomu se sice snižuje životnost učebnice, nicméně kroužková vazba je pro daný typ učebnice nezbytná. Žákům se s učebnicí díky této vazbě lépe pracuje, zejména při nácviu či rychlopisu. Hmotnost odpovídá jiným učebnicím stejného typu.
Celkové zhodnocení (uveďte konkrétní a jednoznačná vyjádření): Z hlediska přiměřenosti učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků učebnici doporučuji.

4. Metodické a didaktické zpracování učebnice
4.1. Vyváženost základních poznatků a činností (výkladové texty, pokusy, otázky a úlohy, cvičení, shrnutí aj.) a doplňujících informací.
Základní poznatky a činnosti jsou vyvážené. Obsah jednotlivých podkapitol tvoří z části výkladový text, vysvětlující a doplňující informace a z části text určený k opisu a nácviu desetiprstové hmatové metody.
4.2. Provázanost výkladového textu s ostatními strukturními prvky učebnice verbálního i neverbálního typu.
Výkladový text je ve vzájemné provázanosti jak prvků verbálních, tak i neverbálních. V rámci verbálních prvků na výkladový text navazuje nácvik daného znaku. V rámci prvků neverbálních je většina podkapitol doplněna ilustracemi.
4.3. Vhodnost a použitelnost zařazených poznatků a činností z hlediska naplňování klíčových kompetencí a očekávaných výstupů.
Učebnice obsahuje z hlediska klíčových kompetencí zejména poznatky, naplňující především kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi, dále kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám, kompetence kučení a sociální a personální kompetence. Zbývající kompetence jsou v učebnici obsaženy ojedinele, či vůbec. Vzhledem k očekávaným výstupům dané učebnice jsou zařazené poznatky vhodné a použitelné.

4.4. Motivační úroveň textové části učebnice.
Motivační úroveň textové části učebnice je na dobré úrovni. Žák je prostřednictvím textu motivován k následnému aplikování získaných poznatků. Teoretické poznatky jsou velmi dobře provázány s praxí. Vhodně jsou také zadány různé úlohy, které se neopakují a pro žáky jsou zajímavé, což je dále motivuje k lepšímu osvojení požadovaného učiva.
4.5. Motivační úroveň obrazové části učebnice.
Motivační úroveň obrazové části učebnice je na nízké úrovni. Pro obrazové části učebnice není (kromě obalu učebnice) využito možnosti aplikovat barevné odlišení. Také v rámci symbolu pro Úlohu mohl být uveden symbol z hlediska motivačního lépe volen. V případě analyzované učebnice je zpracování obrazové části učebnice pochopitelné.
4.6. Podpora samostatné aktivity a tvořivosti žáka.
Žák je veden k samostatné aktivitě a tvořivosti prostřednictvím úloh, které jsou zajímavé a stále se obměňují. K aktivitě je veden také prostřednictvím nácviku rychlopisu.
4.7. Uplatnění mezipředmětových vztahů.
Mezipředmětové vztahy jsou v učebnici uplatněny.
4.8. Uplatňování průřezových témat.
Z průřezových témat je v učebnici aktivně uplatňováno zejména téma Informační a komunikační technologie a částečně témata Člověk a svět práce a Člověk a životní prostředí. Průřezové téma Občan v demokratické společnosti je uplatněno spíše pasivně.
4.9. Různorodost příkladů a ilustrativních textů, které obsahují i různé úhly pohledu na každodenní zkušenosti sociálních skupin žáků, ras, národů, pohlaví atp.
Ilustrativní texty jsou v rámci jednotlivých podkapitol vztažné zejména k práci s dokumentem MS Word, přičemž jsou zobrazovány autenticky s tímto dokumentem, pro snadnější pochopení a lepší orientaci. Úlohy jsou v rámci jednotlivých podkapitol různorodé. Různé úhly pohledu na učivo se v učebnici objevují z pohledu uživatele počítače, psacího stroje či elektronického psacího stroje.
Celkové zhodnocení (uved'te konkrétní a jednoznačná vyjádření): Z hlediska metodického a didaktického zpracování učebnici doporučuji.

F Porovnání učiva a výsledků vzdělávání RVP v oborech 63 Ekonomika a administrativa

63-41-M/01 Ekonomika a podnikání		63-41-M/02 Obchodní akademie	
Profesní komunikace		Písemná a ústní komunikace	
Výsledky vzdělávání	Učivo	Výsledky vzdělávání	Učivo
<p>ŽÁK:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vysvětlí význam informací a komunikace pro podnikání ve službách; - vhodně uplatňuje prostředky verbální a neverbální komunikace; - komunikuje s klienty v cizím jazyce; - přesně a rychle ovládá klávesnici desetiprstovou hmatovou metodou; - vyhotovuje písemnosti spojené s provozem věcně, jazykově a formálně správně a v souladu s normalizovanou úpravou písemností 	<ul style="list-style-type: none"> - využití techniky v komunikaci - verbální a neverbální komunikace - normalizovaná úprava písemností a manipulace s nimi - psaní na klávesnici - vyhotovování obchodních písemností 	<p>ŽÁK:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rychle a přesně ovládá klávesnici PC desetiprstovou hmatovou metodou; - píše podle diktátu; - zpracuje text s využitím zvýraznění a formátování; - zpracovává písemnosti a tabulky a upravuje je podle normy; - manipuluje s dokumenty (včetně elektronických) podle stanovených pravidel; - uplatňuje prostředky verbální a neverbální komunikace; - jedná podle zásad společenského chování a profesního vystupování; - uplatňuje znalosti 	<ul style="list-style-type: none"> - nácvik psaní malých a velkých písmen, diakritických a interpunkčních znamének, číslic a značek - pravidla doporučené normalizované úpravy písemností a adres - náležitosti a druhy tabulek - pravidla stylizace dopisů a dokumentů - manipulace s dokumenty - sociální psychologie

		psychologie trhu v obchodním jednání; - využívá znalostí sociálního jednání	- psychologie práce - psychologie trhu - sociologie
--	--	--	---